

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος: «Περιφερειακές Πινακοθήκες Ηπείρου: Συγκριτική Μελέτη»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Αλεξάνδρα Μπούνια, Καθηγήτρια Μουσειολογίας

Φοιτήτρια: Αντωνία Ράπτη

A.M 131218120

Ακαδημαϊκό έτος 2022-2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καταρχήν, ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κα. Αλεξάνδρα Μπούνια, για τις εύστοχες παρατηρήσεις, τις πολύτιμες υποδείξεις, την αμέριστη στήριξη και καθοδήγησή της κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Χωρίς εκείνη αυτή η εργασία δεν θα είχε πραγματοποιηθεί.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ. Μιγάλη Μπαλατσό, κα. Βούλα Πατραμάνη, κα. Κλεοπάτρα Εξάρχου και κα. Βασιλική Κουτσαμάνη, υπεύθυνους των Πινακοθηκών, για τις πολύτιμες πληροφορίες που μου παρείχαν, αλλά και για την αμέριστη στήριξη σε οποιαδήποτε βοήθεια χρειάστηκα μέχρι την ολοκλήρωση της εργασίας.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στις φίλες μου, για την αστείρευτη ηθική υποστήριξη σε αυτό και σε κάθε άλλο μου εγχείρημα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	9
ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΕΣ, ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	9
1.1. Εισαγωγή.....	9
1.2. Ιστορική αναδρομή των συλλογών και ορισμός του «μουσείου»	9
1.3 Περιφερειακά μουσεία και πινακοθήκες.....	12
1.4 Μουσεία και πινακοθήκες στο διεθνές πλαίσιο	13
1.5 Η Σημασία της Περιφερειακής Πολιτιστικής Πολιτικής στο πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης.....	15
1.5.1 Ορισμός της πολιτιστικής πολιτικής.....	15
1.5.2. Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική και ο ρόλος των ΟΤΑ στην Περιφερειακή Ανάπτυξη	18
1.5.3. Περιφερειακές πινακοθήκες στην Ελλάδα	21
1.6 Συμπεράσματα	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	23
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	23
2.1 Εισαγωγή.....	23
2.2 Τόπος και χρόνος της έρευνας.....	23
2.3 Ερευνητική μεθοδολογία.....	23
2.4 Ερευνητικά εργαλεία και μεθοδολογία έρευνας	24
2.4.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	24
2.4.2 Επιτόπια έρευνα.....	24
2.4.3 Ημιδομημένη συνέντευξη.....	24
2.5 Περιορισμοί έρευνας.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	28
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	28
3.1 Εισαγωγή.....	28
3.2 Ιστορικά στοιχεία	28
3.3 Λειτουργικά θέματα	30
3.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης	32

3.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα	33
3.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς	36
3.7 Προσβασιμότητα.....	38
3.8 Χρηματοδότηση	38
3.9 Συμπεράσματα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	39
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΡΤΑΣ «Γ. ΜΟΡΑΛΗΣ»	39
4.1 Εισαγωγή.....	39
4.2 Ιστορικά στοιχεία	40
4.3 Λειτουργικά θέματα	41
4.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης	42
4.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα	43
4.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς	44
4.7 Προσβασιμότητα.....	46
4.8 Χρηματοδότηση	46
4.9 Συμπεράσματα	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	47
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ ΖΙΤΣΑΣ «ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΛΑΜΟΣ»	47
5.1 Εισαγωγή.....	47
5.2 Ιστορικά στοιχεία	47
5.3 Λειτουργικά θέματα	48
5.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης	49
5.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα	51
5.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς	52
5.7 Προσβασιμότητα.....	54
5.8 Χρηματοδότηση	54
5.9 Συμπεράσματα	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	55
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ «Ε. ΑΒΕΡΩΦ»	55
6.1 Εισαγωγή.....	55
6.2 Ιστορικά στοιχεία	55
6.3 Λειτουργικά θέματα	56
6.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης	57
6.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα	59
6.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς	61

6.7 Προσβασιμότητα.....	63
6.8 Χρηματοδότηση	63
6.9 Συμπεράσματα	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	65
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	65
7.1 Εισαγωγή.....	65
7.2 Ιστορικά στοιχεία	65
7.3 Λειτουργικά θέματα	66
7.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης	67
7.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα	69
7.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς	69
7.7 Προσβασιμότητα.....	70
7.8 Χρηματοδότηση	70
7.9 Συμπεράσματα	71
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	71
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Περιφερειακές Πινακοθήκες Ηπείρου: Συγκριτική Μελέτη» αποσκοπεί στην ανάλυση και τη σύγκριση των περιφερειακών πινακοθηκών που βρίσκονται στην περιοχή της Ηπείρου. Η εργασία στοχεύει στην κατανόηση της δομής, της λειτουργίας, των εκθέσεων και των δράσεων αυτών των πινακοθηκών καθώς και στην ανάδειξη της συνεισφοράς τους στην κοινότητα της περιφέρειας Ηπείρου.

Η μελέτη αποτελείται από εκτενή βιβλιογραφική έρευνα και δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από συνεντεύξεις με τους υπεύθυνους των πινακοθηκών. Μέσω αυτής της ανάλυσης, προκύπτει ένα χαρακτηριστικό δείγμα του τρόπου με τον οποίο δραστηριοποιούνται οι Πινακοθήκες, η συνεισφορά τους στον πολιτισμό και την τοπική κοινότητα, αλλά και οι προκλήσεις τις οποίες καλούνται να διαχειριστούν.

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία επιχειρεί να συμβάλει στην έρευνα που αφορά τον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης στα πλαίσια του πολιτισμού, καθώς παρέχει μια συγκριτική έρευνα και αξιολόγηση των πινακοθηκών αυτών, προσδίδοντας νέα ερευνητικά δεδομένα, αλλά και ορισμένες προτάσεις για βελτίωση των πινακοθηκών και περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Συνολικά, η πτυχιακή εργασία αναδεικνύει τόσο τη σημασία των περιφερειακών πινακοθηκών ως πολιτιστικά κέντρα, όσο και τη συμβολή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη βελτίωση των πολιτιστικών προϊόντων, με σκοπό να συμβάλει με προτάσεις για την προώθηση και την ανάδειξη της πολιτιστικής δραστηριότητας στην περιφέρεια Ηπείρου.

ABSTRACT

This thesis entitled "Regional Galleries of Epirus: A Comparative Study" aims to analyze and compare the regional galleries located in the region of Epirus. The thesis aims to understand the structure, function, exhibitions and activities of these galleries and to highlight their contribution to the community of the Epirus region.

The study is based on extensive literature research, and data collected through interviews with galleries' personnel. Through this analysis, we aim to unveil the way these galleries in particular, but also regional galleries in general, operate, as well as their contribution to culture and the local community, along with the challenges they face.

This thesis attempts to contribute to the research concerning the field of regional development in the context of culture, as it provides a comparative research and evaluation of these galleries, providing new research data and some suggestions for the improvement of the galleries and further research on this area of work.

Overall, the thesis highlights both the importance of regional galleries as cultural centers and the contribution of local government organisations in the improvement of cultural products, in order to provide some suggestions for the promotion and enhancement of cultural activity in the Epirus region.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι περιφερειακές πινακοθήκες αποσκοπούν στην διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και αποτελούν χώρους συγκρότησης της πολιτισμικής ταυτότητας. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ηπείρου, οι Περιφερειακές Πινακοθήκες που μελετήθηκαν, καταφέρνουν να δημιουργήσουν ένα είδος πολιτισμικής «συνέχειας» που αφορά τις κοινότητες των διαφορετικών τόπων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του διαλόγου που προκύπτει γύρω από την τέχνη, στα πλαίσια της εκάστοτε κοινότητας.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποσκοπεί στη συγκριτική μελέτη των Περιφερειακών Πινακοθηκών της Ηπείρου, με έμφαση στην ανάλυση των συλλογών, των εκθέσεων και των δραστηριοτήτων τους. Μέσω αυτής της μελέτης, θα εξεταστεί η συνεισφορά κάθε πινακοθήκης στον πολιτισμό και την κοινότητα της Ηπείρου, καθώς και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τη διατήρηση, την προβολή και την εκπαίδευση.

Προκειμένου να εξεταστούν οι ερευνητικοί στόχοι της παρούσας μελέτης, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα και στη συνέχεια συλλογή και ανάλυση δεδομένων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις με τους υπεύθυνους των Πινακοθηκών. Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα αυτής της εργασίας προσφέρουν μια εικόνα των περιφερειακών πινακοθηκών της Ηπείρου και της προσφοράς τους στον πολιτισμό και την κοινότητα.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια με υποενότητες. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελείται από την επεξήγηση κάποιων βασικών ορισμών που θα φανούν χρήσιμοι για την κατανόηση του περιεχομένου, που προέκυψαν κατόπιν βιβλιογραφικής έρευνας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήσα, βασισμένες στο πρωτόκολλο της έρευνας. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο των Συμπερασμάτων και ορισμένων προτάσεων για περαιτέρω εξέταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΕΣ, ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια σύντομη ανασκόπηση στην ιστορία των συλλογών και της περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής. Θα αναλυθεί η έννοια και η σημασία στις έννοιες «πινακοθήκη» και «τοπικό μουσείο», με σκοπό να εντοπιστεί η δραστηριοποίηση τους από το τότε στο σήμερα, αλλά και τι προκάλεσε αυτές τις μεταβολές. Παράλληλα, θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση της περιφερειακής πολιτιστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα και στον διεθνή χώρο.

1.2. Ιστορική αναδρομή των συλλογών και ορισμός του «μουσείου»

Η συλλογή αντικειμένων και έργων τέχνης ξεκινάει από την αρχαιότητα. Φαίνεται ότι οι άνθρωποι για τον έναν ή τον άλλον λόγο, ένιωθαν την ανάγκη να κρατήσουν και να διασώσουν αντικείμενα. Στην αρχαιότητα, η συλλεκτική δραστηριότητα οδήγησε στην ίδρυση των πρώτων «δημόσιων συλλογών», οι οποίες στη συνέχεια θα αποτελούσαν πηγή έμπνευσης για τα σύγχρονα μουσεία. Οι συλλογές αυτές διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες: τα *αναθήματα*, τα οποία ήταν αντικείμενα αφιερωμένα από ιδιώτες σε θεούς και τοποθετούνταν σε αρχαία ιερά και στους *θησαυρούς* που ήταν μικρά κτήρια που ανήγειραν οι πόλεις-κράτη στα πανελλήνια θρησκευτικά κέντρα, όπου φυλάσσονταν γλυπτά, αφιερώματα, πολεμικά τρόπαια και πολύτιμα αντικείμενα ως σύμβολα της ισχύος της πόλης που τα αφιέρωνε. Οι χώροι αυτοί ήταν ανοιχτοί στο κοινό συνήθως δωρεάν ή έναντι ενός πολύ μικρού συμβολικού ποσού, πράγμα το οποίο θέλει να δείξει τον – κυρίως – δημόσιο χαρακτήρα των συλλογών αυτών. Παράλληλα, οι συλλογές αυτές βρίσκονταν υπό διαρκή συντήρηση και οι άνθρωποι φρόντιζαν για τη συνεχή καταγραφή τους, πράγμα το οποίο συμβαδίζει στις προδιαγραφές και την αποστολή του σύγχρονου μουσείου (Γλύτση, 2002: 249, Ντάσιος, 1995: 12-13, Πικοπούλου-Τσολάκη, 2002: 19, Bazin, 1967: 12, Αυγουστή, 2018: 18).

Η μεγαλύτερη άνθηση στη συλλεκτική δραστηριότητα προκύπτει ως αποτέλεσμα της συνάντησης της Ρώμης με τον ελληνικό κόσμο. Τα λάφυρα ανήκαν πια σε διάφορους Ρωμαίους στρατηγούς και πατρικίους, πράγμα το οποίο εξαργίωσε ιδιαίτερα τον ρωμαϊκό λαό. Κατά συνέπεια ο αυτοκράτορας Αύγουστος, μέσω ενός διατάγματος όρισε ότι όλα τα αρχαιοελληνικά

έργα θα ανήκαν πλέον αυστηρά στη δημόσια περιουσία, στην υπηρεσία του κράτους. Πολύ σύντομα η Ρώμη έγινε ένα μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο με τη Στοά της Οκτάβιας και τη Στοά του Πομπηίου να κατέχουν πολύ σημαντικές θέσεις στα σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος της πόλης, καθώς πια διέθεταν οργανωμένες πινακοθήκες που φιλοξενούσαν έργα τέχνης. Παράλληλα, ο Πετρώνιος σημειώνει ότι την ίδια περίοδο ολοένα και αυξάνονταν οι πινακοθήκες σε δημόσιο και ιδιωτικό επίπεδο (Γκαζή, 1999: 40, Γλύτση, 2002: 250, Οικονόμου, 2003: 32, Abt, 2006: 117-118, Bazin, 1967: 19-20, 23).

Η πρώτη φορά που σημειώνεται ιστορικά η χρήση του όρου «πινακοθήκη» είναι κατά την περίοδο των κλασικών χρόνων. Η ανάγκη αυτή προκύπτει καθώς χρειάστηκε να οριστεί ο χώρος έκθεσης ζωγραφικών έργων. Η λέξη πινακοθήκη προκύπτει ως παράγωγο από την αρχαία ελληνική λέξη «πίναξ» που σημαίνει σανίδα¹. Η ζωγραφική γινόταν πάνω σε ξύλινους πίνακες, επομένως έφτασε να χαρακτηρίζει τη ζωγραφική πάνω σε ξύλο. Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με τον Πausανία, η πρώτη γνωστή πινακοθήκη χτίστηκε με σχέδιο του αρχιτέκτονα Μνησικλή, τον 5^ο αι π.Χ., επί Περικλή. Επρόκειτο για μια αίθουσα, στη βόρεια πτέρυγα στα Προπύλαια της Ακρόπολης. Σκοπός ήταν τόσο η διαφύλαξη, αλλά και η έκθεση πινάκων καταξιωμένων ζωγράφων. Ωστόσο, ο γεωγράφος Στράβων αναφέρει ότι πινακοθήκες που εξυπηρετούσαν τον ίδιο σκοπό υπήρχαν και στον οικισμό Ηραίο στο νησί της Σάμου.

Ωστόσο, στην περίπτωση του όρου «μουσείο», η χρήση του όρου δεν κρίθηκε αναγκαία για να προσδιορίσει τις λειτουργίες του μουσείου και ούτε είχε σχέση με συλλογές ή αντικείμενα. Ο όρος προέκυψε καθώς στην αρχαιότητα ο χώρος προοριζόταν για τη λατρεία των Μουσών. Επομένως, στα «μουσεία» της αρχαιότητας διαφυλάσσονταν και πραγματώνονταν οι τέχνες, τα γράμματα, η μουσική, η ποίηση, η φιλοσοφία και ο χορός. Στην περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ωστόσο, προκύπτει μια μικρή διαφοροποίηση στον όρο, καθώς ο χώρος του μουσείου περιορίστηκε στη χρήση του για την επιτέλεση φιλοσοφικών συζητήσεων. Η βασική διαφορά των μουσείων της αρχαιότητας με τα μουσεία του σήμερα έγκειται στο ότι τα μουσεία της αρχαιότητας λειτουργούσαν περισσότερο με τη λογική του πνευματικού ιδρύματος που αποσκοπούσε στην έρευνα, τη μελέτη, τη μάθηση και τη διδασκαλία. Ως πρώτο μουσείο στην ιστορία θεωρείται το μουσείο που ίδρυσε ο Πτολεμαίος στην Αλεξάνδρεια περίπου το 290 π.Χ.

¹ Υπουργείο Πολιτισμού, «Προπύλαια»: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=974 (ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 12 Ιουνίου 2023).

το οποίο είχε τεράστια συνεισφορά στην έρευνα την περίοδο της ελληνοβυζαντινικής περιόδου (Γλύτση, 2002: 246-248, Γκαζή, 1999: 40, Οικονόμου, 2003: 31, Πικοπούλου-Τσολάκη, 2002: 18-19, Bazin, 1967: 12).

Όπως αναφέρει και η Findlen στη μελέτη της γύρω από την ετυμολογία της λέξης μουσείο: «Η τρέχουσα χρήση του όρου «μουσείο» τον τοποθετεί αποκλειστικά στον δημόσιο και θεσμικό τομέα. Ωστόσο, η αρχική χρήση τόνισε τον ιδιωτικό χαρακτήρα του και τις αποκλειστικές λειτουργίες. Η μετάβαση του μουσείου από ιδιωτικό σε δημόσιο, από αποκλειστικό σε περιεκτικό κατασκευάσμα, σε μια περίοδο κατά την οποία η σχέση μεταξύ της ‘ιδιωτικής’ και της ‘δημόσιας’ δραστηριότητας επαναπροσδιορίστηκε σημαντικά, υποδηλώνει ότι το μουσείο δεν εξελίχθηκε μεμονωμένα, αλλά διατυπώθηκε βαθιά και με το πρότυπο της κοινωνίας του 16^{ου}-17^{ου} αιώνα.» (Findlen, 1989: 60)

Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, στον 18^ο με 19^ο αιώνα παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στον χαρακτήρα και το κοινό στο οποίο απευθύνονται οι συλλογές και τα μουσεία. Μέσω των κοινωνικοπολιτικών μεταβολών, οι ιδιωτικές συλλογές σιγά σιγά περνάνε στη δημόσια σφαίρα και αρχίζουν να είναι βασικό εκπαιδευτικό μέσο. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι το Ashmolean Museum της Οξφόρδης, το Λούβρο ή το Βρετανικό Μουσείο (Οικονόμου, 2003: 33-38, Bazin, 1967: 169, Lewis, 2004: 2, Hooper-Greenhill, 1992). Η είσοδος έγινε σταδιακά ελεύθερη για όλες/ους. Μάλιστα, οι μουσειακές πρακτικές έκθεσης και αφήγησης άλλαξαν ώστε να αποκτήσουν πιο άμεσα εκπαιδευτικό χαρακτήρα στον απλό κόσμο. Τα έργα θα ταξινομούσαν πια με βάση το πότε και σε ποιο ρεύμα δημιουργήθηκαν. Αυτό αποσκοπούσε στο να είναι όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρη η αφήγηση και η κατανόηση από τον κόσμο. Το 19^ο αιώνα ξεπροβάλλουν πλήθος πινακοθηκών και μουσείων τέχνης, όπως για παράδειγμα η National Art Gallery στο Λονδίνο, η Alte Pinakothek και η Neue Pinakothek στο Μόναχο. Γνώμονας αυτών ήταν πάντα η κοινωνικοπολιτική εξέλιξη των πολιτών, αλλά και η ενδυνάμωση του εθνικού αφηγήματος (Αυγουστή, 2018: 23-24, Γκαζή, 1999, Γλύτση, 2002, Οικονόμου, 2003: 39-40, Abt, 2006: 123-128, Bennett, 1995: 19, Kotler et al., 2008: 10, Pearce, 2002: 148-149, Macdonald, 2006: 85).

Όπως γίνεται αντιληπτό, ο ορισμός του μουσείου μέσα στα χρόνια έχει δεχτεί αλλαγές. Αυτό είναι φυσικό καθώς υπάρχει ανάγκη ο ορισμός να ανταποκρίνεται στην αποστολή και το σκοπό του μουσείου στις ανάγκες τις εκάστοτε εποχής, καθώς τα δεδομένα διαρκώς μεταβάλλονται.

Με κεντρικό άξονα τον δημόσιο χαρακτήρα του μουσείου, έχει κριθεί σκόπιμο από το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων ο ορισμός αυτός να επικαιροποιηθεί.

Το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM), ανανέωσε πρόσφατα τον ορισμό του για την έννοια «μουσείο». Αυτή η απόφαση προκύπτει μετά από τον διάλογο που γίνεται για τη σημασία να είναι ξεκάθαρος ο ρόλος και η αποστολή των σύγχρονων μουσείων με κεντρικό πλέον άξονα τις νέες ανάγκες και απαιτήσεις μιας σύγχρονης κοινωνίας που μεταβάλλεται συνεχώς.

Ο ορισμός του νέου μουσείου εγκρίθηκε από το 92% των συμμετεχόντων, στη Γενική Συνέλευση του ICOM στην Πράγα στις 24 Αυγούστου 2022. Το μουσείο περιγράφεται ως «ένα μη κερδοσκοπικό ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας που ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει υλική και άυλη κληρονομιά». Οι αξιοσημείωτες αλλαγές έρχονται στις δύο τελευταίες προτάσεις, οι οποίες έχουν ως εξής: «Ανοιχτά στο κοινό, προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προωθούν την ποικιλομορφία και τη βιωσιμότητα. Λειτουργούν και επικοινωνούν ηθικά, επαγγελματικά και με τη συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες για εκπαίδευση, ψυχαγωγία, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων». (ICOM, 2022).

1.3 Περιφερειακά μουσεία και πινακοθήκες

Σε ό,τι αφορά τις περιφερειακές πινακοθήκες και τα τοπικά μουσεία, κρίνεται σημαντικό να οριοθετηθούν σε ένα πιο συγκεκριμένο πλαίσιο. Με τον όρο «τοπικά μουσεία», εννοούνται εκείνα που εξυπηρετούν τα άτομα που κατοικούν μέσα στα όρια μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής. Αυτοί οι πολιτιστικοί χώροι αποσκοπούν σε μια άμεση απόδοση ταυτότητας στους κατοίκους αυτής της κοινότητας (Δερμιτζάκη κ.α., 2009:20).

Τα τοπικά μουσεία και οι περιφερειακές πινακοθήκες ενός τόπου συμβάλλουν με ποικίλους τρόπους στην ανάπτυξή του. Αποτελούν πόλο έλξης τουριστών, πηγή πνευματικής άνθησης για το σύνολο της ίδιας της κοινότητας ως μέλος της ευρύτερης κοινωνίας και φυσικά βοηθούν στην αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας.

Ωστόσο, αν και όλα τα παραπάνω είναι τεράστιας σημασίας, η σημαντικότερη αποστολή τους δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από την ενδυνάμωση του μορφωτικού υποβάθρου της κοινότητας, την προσέγγιση του ίδιου του δημότη ως ενεργού πολιτικού μέλους της, που θα πράττει

με απώτερο σκοπό την πολιτιστική ανάπτυξη του ίδιου, αλλά εν τέλει και της ίδιας της κοινότητας (Παπαγγελοπούλου, 2012: 24). Είναι πολύ σημαντικό τα μέλη της κοινότητας να οικειοποιηθούν αυτούς τους χώρους, όχι μόνο για να επωφεληθούν από αυτούς, αλλά γιατί μέσω αυτών θα ενδυναμωθούν οι σχέσεις τους γενικότερα. Με αυτό τον τρόπο σταδιακά, θα καλλιερηθεί η μεταξύ τους επικοινωνία που θα τα κάνει να αντιληφθούν γιατί η κοινότητά τους είναι μοναδική, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθεί και ένα πνεύμα συλλογικότητας σε ό,τι αφορά όσα προβληματίζουν την κοινότητα σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο (Νάκου, 2001:126).

1.4 Μουσεία και πινακοθήκες στο διεθνές πλαίσιο

Η μελέτη του έργου των περιφερειακών μουσείων και πινακοθηκών σε διεθνές επίπεδο βρίσκεται ακόμη υπό διερεύνηση. Το μεγαλύτερο κομμάτι του υλικού της βιβλιογραφίας αφορά είτε μεγαλύτερες πινακοθήκες και μουσεία, είτε γκαλερί τέχνης, δηλαδή εμπορικές δραστηριότητες στον χώρο της τέχνης. Οι έννοιες της περιφέρειας ή ενός Δήμου δεν αναφέρονται ιδιαίτερα, αλλά ούτε και η σχέση μεταξύ τοπικής αυτοδιοίκησης και μουσείου/πινακοθήκης. Ωστόσο, σε διάφορες μελέτες ερευνάται η σημασία των φορέων αυτών για την οικονομική ανάπτυξη των περιοχών στις οποίες βρίσκονται καθώς και για την κοινωνική τους προσφορά. Η έμφαση βρίσκεται στη σημασία της εκπαιδευτικής ταυτότητας των περιφερειακών πολιτιστικών οργανισμών. Παρόλα αυτά η διαθέσιμη έρευνα γύρω από αυτό το θέμα παραμένει ελλιπής.

Κατά συνέπεια, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να συζητηθεί το πώς και πού επιλέγεται τελικά να χτιστεί μια πινακοθήκη και σε αυτό θα επιχειρήσω να εστιάσω στην έρευνα αυτή, ώστε να αναδειχθεί αν και πώς τελικά μπορεί να επιτευχθεί η πολιτιστική αποκέντρωση.

Σε μια έρευνα της Schuetz το 2014 με τίτλο “*Do art galleries stimulate redevelopment?*” μελετάται το αν και κατά πόσο οι η καλλιτεχνική δραστηριότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπλαση μιας περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται αν και με ποιο τρόπο γειτονιές της Νέας Υόρκης που προηγουμένως θεωρούνταν φτωχικές, εξελίχθηκαν μέσω της καλλιτεχνικής δραστηριότητας. Αρχικά, εξετάζεται το αν οι γειτονιές αυτές απέκτησαν κοινωνικό κύρος μέσω αυτού. Κατ’ επέκταση το αν η περιοχή αυτή αναβαθμίστηκε οικονομικά καθώς η καλλιτεχνική δραστηριότητα αποτέλεσε έναυσμα να δημιουργηθεί έντονη εμπορική δραστηριότητα και εν τέλει ανάπτυξη των γειτονιών αυτών.

Ωστόσο, πριν προχωρήσουμε παραπέρα, είναι σημαντικό να διαχωριστούν ορισμένοι όροι. Στη συγκεκριμένη μελέτη, δίνεται έμφαση στις «art galleries» και όχι τόσο στις πινακοθήκες. Ο όρος «art gallery» αναφέρεται σε μια εμπορική αίθουσα τέχνης και όχι σε μια πινακοθήκη. Συνεπώς, η συγκεκριμένη έρευνα αφορά μια ελαφρώς διαφορετική κατηγορία καλλιτεχνικών χώρων σε σχέση με τη δική μου μελέτη. Παρόλα αυτά, ο παράγοντας της καλλιτεχνικής δραστηριότητας στην ανάπτυξη αυτών των γειτονιών είναι κάτι που αφορά και τη δική μου εργασία.

Ως μελέτες περίπτωσης στην έρευνα της Schuetz αναφέρονται τρεις πλούσιες γειτονιές της Νέας Υόρκης: το Midtown, το Upper East Side και το Soho. Όπως πολύ σωστά αναφέρεται στη μελέτη, οι γειτονιές αυτές διαθέτουν μεγάλο αριθμό από αίθουσες τέχνης. Ωστόσο, διαθέτουν επίσης πολυτελή καταστήματα, εστιατόρια, ινστιτούτα ομορφιάς και παρόμοιες εγκαταστάσεις.

Επομένως, περιοχές γενικότερα αλλά και γειτονιές ειδικότερα, που διαθέτουν τόσο ακριβή αγορά, θα δεχτούν ανάπτυξη, ακόμα και με την απουσία της αίθουσας τέχνης, ώστε να παραμένουν ελκυστικές προς το κοινό τους. Συνεπώς, συνηθίζεται να ανοίγουν αίθουσες τέχνης σε μέρη τα οποία θεωρούνται ήδη κοινωνικά και οικονομικά αναπτυγμένα, καθώς το άνοιγμά τους θα επιφέρει ελάχιστες αλλαγές. Η καλλιτεχνική δραστηριότητα δεν αποτέλεσε αφορμή ώστε αυτές οι γειτονιές να αποκτήσουν κοινωνικό κύρος, απλώς εντάχθηκαν εκεί λόγω της ανάγκης να βρεθεί μια πελατεία. Κατά συνέπεια, γειτονιές που δεν έχουν ήδη έτοιμη αγορά ή, ακόμη περισσότερο, επαρχιακές πόλεις, δεν υπάρχουν καθόλου στο τοπίο.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, ενδιαφέρον έχει να αναρωτηθεί κανείς με ποια κριτήρια μπορεί να διαπιστωθεί το σε ποια περιοχή θα ανοίξει μια νέα αίθουσα τέχνης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έρχονται να απαντήσουν το εξής: οι νέες αίθουσες τέχνης επιλέγουν να εγκατασταθούν σε γειτονιές με υψηλότερα επίπεδα εξωγενών ανέσεων και όχι σε απομακρυσμένες περιοχές. Η Schuetz αναφέρει ότι «Περισσότερες νέες αίθουσες τέχνης ανοίγουν συνήθως σε οικοδομικά τετράγωνα με κατοικίες προ του 1940, κοντά σε μουσεία και πάρκα, με φιλικές προς το εμπόριο ζώνες και νοικοκυριά με υψηλότερα εισοδήματα.» (2014: 67). Συμπερασματικά, οι περιφέρειες, ή ακόμη και οι πιο φτωχές γειτονιές δεν καταφέρνουν να προσελκύσουν οποιαδήποτε μορφή καλλιτεχνικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης και της ίδρυσης τοπικών μουσείων ή πινακοθηκών. Το ενδιαφέρον στρέφεται στις αίθουσες τέχνης καθώς επιτυγχάνουν μεγαλύτερο κέρδος.

Ένα επόμενο θέμα που απασχολεί τη διεθνή βιβλιογραφία σχετίζεται με τη χρηματοδότηση των περιφερειακών πολιτιστικών οργανισμών που κατά γενική ομολογία είναι πενιχρή. Μια μελέτη σχετικά με το Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρει ότι «Η στήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης που καταβάλλεται στα περιφερειακά μουσεία είναι σημαντικά μικρότερη από τις επιχορηγήσεις προς τα εθνικά ιδρύματα» (Travers, 2006: 24). Συνεπώς, καθώς δεν υπάρχει τόση επένδυση στις επαρχίες όσο στα αστικά κέντρα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εκπαιδευτική ανισότητα των κατοίκων στις περιφέρειες. Επίσης, προκαλείται μια τεράστια εξασθένηση στον οικονομικό τομέα, καθώς οι τουρίστες δεν επιλέγουν να επισκεφτούν τις επαρχίες λόγω της έλλειψης ενεργών πολιτιστικών φορέων (όπως τα μουσεία και οι πινακοθήκες). Παράλληλα, όμως, τα περιφερειακά μουσεία και πινακοθήκες, διαμορφώνουν τις δικές τους τοπικές πολιτικές σε σχέση με το αν θα έχουν κάποιο κόστος στην είσοδο ή όχι. Παρόλα αυτά, η μελέτη δείχνει ότι τα περισσότερα από αυτά επιλέγουν να έχουν ελεύθερη είσοδο με απώτερο σκοπό να επιτύχουν τη μεγαλύτερη δυνατή προσέλκυση επισκεπτών (Travers, 2006: 24, 34).

1.5 Η Σημασία της Περιφερειακής Πολιτιστικής Πολιτικής στο πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης

Παρακάτω θα αναφερθούμε στην σημασία της Περιφερειακής Πολιτιστικής Πολιτικής και στο ρόλο των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθεί με βάση την βιβλιογραφία, πως η Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική συμβάλλει στην ανάπτυξη των περιφερειών και μεριμνά για την διαφύλαξη αλλά και τη δημιουργία νέων πολιτιστικών αγαθών.

1.5.1 Ορισμός της πολιτιστικής πολιτικής

Η έννοια της πολιτιστικής πολιτικής έχει απασχολήσει και συνεχίζει να απασχολεί την επιστημονική κοινότητα σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Ο ορισμός της έχει αναθεωρηθεί και επαναπροσδιοριστεί αρκετές φορές στο πέρασμα των χρόνων, είτε από άτομα της επιστημονικής κοινότητας, είτε από διάφορους φορείς που δραστηριοποιούνται στον πολιτισμό. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, κρίνεται αναγκαίο να γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή στις αναθεωρήσεις του όρου «πολιτιστική πολιτική», ώστε να αναλυθεί αργότερα η περιφερειακή πολιτιστική πολιτική. Παράλληλα, θα πρέπει να μελετηθεί ο κοινωνικός, ο οικονομικός κι ο πολιτιστικός αντίκτυπος της πολιτιστικής πολιτικής στα πλαίσια των περιφερειών.

Αρχικά, η *εθνική πολιτιστική πολιτική* είναι η πολιτική που αφορά ολόκληρη τη χώρα, ενώ η *περιφερειακή πολιτιστική πολιτική* είναι η πολιτική που αφορά συγκεκριμένα γεωγραφικά τμήματα της χώρας.²

Κάποιες από τις πρώτες απόπειρες του ορισμού γίνονται από τον R. Girard, οποίος αναφέρει ότι « η πολιτιστική πολιτική είναι ένα σύστημα τελικών σκοπών, πρακτικών, στόχων και μέσων που επιδιώκονται από μια ομάδα και εφαρμόζονται από μια αρχή» (Girard, 1983:171-172). Με αυτό τον τρόπο εξηγεί πώς συνδέεται, κατά την άποψή του, η δράση με τον πολιτισμό και κατ' επέκταση με τις πολιτικές πρακτικές.

Η Κόνσολα, στο βιβλίο της με τίτλο «Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική» (2006), παρουσιάζει τρεις βασικούς ορισμούς που δόθηκαν στην πολιτιστική πολιτική στο πέρασμα των χρόνων. Ο πρώτος ορισμός χρονολογείται το 1969 στην πρώτη έκδοση της UNESCO και αναφέρει ότι «η πολιτιστική πολιτική είναι το σύνολο των κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων παρεμβάσεων ή μη παρεμβάσεων, που αποσκοπούν στην κάλυψη των πολιτιστικών αναγκών, με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει σε μια ορισμένη στιγμή. Ακόμη, η πολιτική αυτή πρέπει να καθορίζει κάποια κριτήρια της πολιτιστικής ανάπτυξης και να συνδέει τον πολιτισμό με την διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη» (Unesco, 1969: 10).

Με δεδομένο ότι ο ορισμός αυτός προέκυψε το 1969, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι από την αρχή φαίνεται να υιοθετείται η λογική της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης ως συντελεστής της πολιτιστικής ανάπτυξης. Συμπεραίνουμε άρα, ότι η κοινωνικο-οικονομική παράμετρος αποτελεί εδώ και δεκαετίες άρρηκτα συνδεδεμένο τμήμα της πολιτιστικής ανάπτυξης.

Το 1997, αρκετά έτη αργότερα, ο ορισμός επαναδιατυπώνεται και καταγράφεται σε έκθεση από το Συμβούλιο της Ευρώπης (Council of Europe) που δηλώνει ότι «η πολιτιστική πολιτική είναι το συνολικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τα μέτρα που παίρνει το κράτος, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για τον πολιτιστικό τομέα. Η πολιτική αυτή απαιτεί το σαφή καθορισμό των σκοπών και των απαραίτητων μηχανισμών για το σχεδιασμό, την εφαρμογή

και την αξιολόγησή της» (Κόνσολα, 2006). Σε αυτή την περίπτωση, ο πολιτισμός περιγράφεται ως μέσο πολιτικής και μέσο ανάπτυξης, κι όχι ως κάτι ασαφές, το οποίο σχετίζεται αποκλειστικά με την κοινωνία και τις πολιτικές ιδεολογίες.

Στον τρίτο ορισμό, η Κόνσολα συνοψίζοντας αναφέρει ότι «πολιτιστική πολιτική είναι ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να πετύχουν τη γνώση, ενίσχυση και διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μιας κοινότητας για μια δεδομένη χρονική στιγμή» (Κόνσολα, 2006: 28).

Συμπληρωματικά, σύμφωνα με την Μπιτσάνη

«πολιτιστική πολιτική είναι το σύνολο σκοπών, προγραμμάτων και μέτρων που λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις των κρατών και αφορούν τον πολιτισμό, είναι η διοίκηση θεσμών και η διαχείριση πολιτισμού ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα προσφοράς στο κοινό καλλιτεχνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, να είναι εφικτή η δημιουργία πολιτιστικών υποδομών κύρους που να δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τους καλλιτεχνικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς στόχους του πολιτισμού» (2006:70).

Ανακεφαλαιώνοντας, το συμπέρασμα το οποίο εξάγεται από τους ορισμούς που αναφέρθηκαν είναι ότι ο πολιτισμός δημιουργεί μια σειρά από πλεονεκτήματα. Προκύπτουν οι πολιτιστικές αξίες μέσω των οποίων μπορούν να γίνουν επενδύσεις και να χρησιμοποιηθούν για πληθώρα κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών στόχων (Yúdice, 2003). Όπως ήδη υπογραμμίστηκε και παραπάνω, ο πολιτισμός είναι μια διαδικασία η οποία στοχεύει στο να θέτει συγκεκριμένους σκοπούς μέσα σε ρεαλιστικά όρια, εντός συγκεκριμένων χρονικών πλαισίων με μετρήσιμα αποτελέσματα. Ένα πεδίο το οποίο κινείται παράλληλα με τις κύριες οικονομικές αρχές της εκάστοτε χώρας (Scott, 2004).

Εν κατακλείδι, η πολιτιστική πολιτική αφορά τα μέτρα τα οποία ορίζονται από το εκάστοτε κράτος, την εκάστοτε τοπική κοινωνία με απώτερο στόχο τη συγκρότηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων οι οποίες θα διαφυλάττουν τις πολιτιστικές αξίες και τα πολιτιστικά αγαθά. Με αυτό τον τρόπο εντείνονται οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες οι οποίες θα ενισχύσουν την ανάπτυξη του πολιτιστικού τομέα, αλλά και θα καταφέρουν να παροτρύνουν το κοινό να συμμετάσχει και να δημιουργήσει μέσα από μια συλλογική διαδικασία νέα πολιτιστικά αγαθά.

1.5.2 Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική και ο ρόλος των ΟΤΑ στην Περιφερειακή Ανάπτυξη

Αρχικά, για την άσκηση της περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής κύριο κεντρικό όργανο διοίκησης είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, καθώς είναι αρμόδιο για τα μουσεία που ανήκουν στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι ΟΤΑ χωρίζονται σε πρωτοβάθμιους και δευτεροβάθμιους. Στους πρωτοβάθμιους ανήκουν οι Δήμοι, δηλαδή δημοτικές ενότητες και κοινότητες. Στους δευτεροβάθμιους ανήκουν οι περιφέρειες, δηλαδή οι περιφερειακές ενότητες. Συνεπώς, με βάση την υπάρχουσα διοικητική διαίρεση, κάθε κομμάτι της ελληνικής επικράτειας (πλην του Αγίου Όρους), υπάγεται την ίδια στιγμή σε δύο ΟΤΑ: στον δήμο και στην περιφέρεια. Οι βασικές αρχές συγκρότησης και λειτουργίας των ΟΤΑ ορίζονται βάσει Συντάγματος³ και είναι οι εξής:

- Οι Ο.Τ.Α. είναι υπεύθυνοι για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων· μάλιστα σε περίπτωση σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ Ο.Τ.Α. και κεντρικής διοίκησης, συντρέχει υπέρ των πρώτων τεκμήριο αρμοδιότητας. Επίσης η κεντρική διοίκηση μπορεί να αναθέσει στους Ο.Τ.Α. και δικές της αρμοδιότητες (102§1).
- Οι Ο.Τ.Α. χαίρουν διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας και οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική μυστική ψηφοφορία (102§2).

Η εποπτεία του κράτους στους Ο.Τ.Α. περιορίζεται αποκλειστικά στον έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων και πράξεών τους (102§4). Επίσης το κράτος είναι υποχρεωμένο να λαμβάνει όλα εκείνα τα μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας των Ο.Τ.Α., καθώς και να τους ενισχύει οικονομικά όταν τους μεταβιβάζει δικές του αρμοδιότητες (102§5).

Μία από τις πολλές αρμοδιότητες των ΟΤΑ είναι μεταξύ άλλων η δημιουργία πνευματικών κέντρων, πολιτιστικών κέντρων, μουσείων και πινακοθηκών. Εκτός από τη δημιουργία τους, όπως είναι φυσικό, οι ΟΤΑ είναι υπεύθυνοι και για την προστασία αυτών των χώρων και για την ορθή τους λειτουργία. Οι δράσεις αυτές είναι εφικτό να πάρουν χρηματοδότηση με τη σύναψη προγραμματικών συμβάσεων για την επίτευξή τους. Το Υπουργείο Πολιτισμού συμμετέχει ως συμβαλλόμενος στην εκάστοτε περιφερειακή ενότητα και η σύμβαση καλείται ως

³ Βουλή των Ελλήνων, Σύνταγμα: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-106/> (ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 12 Ιουνίου 2023).

«προγραμματική σύμβαση πολιτισμικής ανάπτυξης» και περιλαμβάνει ένα τέλος ανταποδοτικού χαρακτήρα το οποίο καλείται ως «πολιτιστικό τέλος» (Φραγγεδάκη, 2010).

Τα πολιτιστικά προϊόντα δεν είναι μόνο μέσα οικονομικής συνοχής. Είναι εργαλεία για να αντιμετωπιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός, ενώ παράλληλα λειτουργούν ως δημιουργοί προστιθέμενης αξίας και απασχόλησης (Γασπαρινάτος & Ιωαννίδης, 2009). Σε αυτό το σημείο λοιπόν ο ρόλος των ΟΤΑ είναι καίριας σημασίας, καθώς συμβάλλουν στην αποτελεσματική παραγωγή πολιτιστικών αξιών στις τοπικές κοινωνίες, αφού όπως αναφέρει και ο Αθανασόπουλος «ο δομημένος χώρος που συνδέεται με την έννοια της τοπικής αυτοδιοίκησης εκλαμβάνεται ως θεμελιώδες στοιχείο της πολιτισμένης ανθρώπινης ύπαρξης» (Αθανασόπουλος, 1994:21). Επομένως, οι ΟΤΑ λειτουργούν ως φορείς πολιτιστικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την Μπιτσάνη ως *πολιτιστική ανάπτυξη* θα μπορούσε να οριστεί «η διαδικασία ποιοτικής αναβάθμισης των κατοίκων μιας συγκεκριμένης περιοχής, η οποία βασίζεται τόσο στη συμμετοχή των πολιτών κατοίκων, όσο και στο υπάρχον πολιτιστικό φαινόμενο της περιοχής» (Μπιτσάνη, 2004). Στην Ελλάδα, μετά τη μεταπολίτευση, έγιναν σημαντικές προσπάθειες ώστε να ιδρυθούν αλλά και να ενισχυθούν οι πολιτιστικοί οργανισμοί, οι οποίοι ανήκουν στην κεντρική διοίκηση και κατ' επέκταση τοπική αυτοδιοίκηση. Οι ΟΤΑ έχουν μεριμνήσει σημαντικά για την αύξηση πολιτιστικών υπηρεσιών όπως η ίδρυση πολιτιστικών κέντρων, πινακοθηκών, μουσείων, φιλαρμονικών κ.α. (Κόνσολα, 2006). Άλλωστε, δεν δύναται πολιτιστική ανάπτυξη δίχως την ύπαρξη τέτοιων υποδομών (Μπιτσάνη, 2004).

Ωστόσο, υπάρχουν διάφοροι παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στη δημιουργία και την υλοποίηση ενός πολιτιστικού προγράμματος από τους ΟΤΑ. Αρχικά, πρέπει να καταγράφονται και να αξιολογούνται οι εκάστοτε πολιτιστικές ανάγκες της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας και την ίδια στιγμή οι ιδιομορφίες της εκάστοτε κοινωνίας να λαμβάνονται υπόψιν και να υπάρχει σεβασμός απέναντι τους. Φυσικά, πολύ μεγάλος παράγοντας είναι και το οικονομικό κόστος καθώς και η ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που να μπορεί να υλοποιήσει ορθά το πρόγραμμα (Μπιτσάνη, 2004).

Παρόλα αυτά οι ΟΤΑ αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά εμπόδια και δυσκολίες στην Ελλάδα, επομένως το έργο που καλούνται να ολοκληρώσουν γίνεται ακόμη πιο δύσκολο. Υπάρχουν διάφορες σοβαρές αδυναμίες οι οποίες εντοπίζονται από την ελλιπή χρηματοδότηση μέχρι ζητήματα ανειδίκευτου προσωπικού, ή προβλήματα τεχνικών υποδομών αλλά και διαφθοράς στα

πλαίσια της διοίκησης (Φραγγεδάκη, 2010: 38). Για όλους αυτούς τους λόγους, οι πολιτιστικές αρμοδιότητες θα έπρεπε να είναι αποκλειστικά στον έλεγχο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και όχι στην κεντρική διοίκηση κατά τους μελετητές (Κόνσολα, 1990: 72).

Εφόσον τα τοπικά μουσεία και πινακοθήκες αρχίσουν να λειτουργούν όπως πρέπει, τα οφέλη θα είναι πολλαπλά. Για παράδειγμα, η δημιουργία τοπικών μουσείων από τις Δημοτικές Αρχές, στοχεύει στην ανάδειξη της γεωγραφικής και πολιτιστικής ταυτότητας των τοπικών κοινωνιών, όχι τόσο στο είδος των αντικειμένων που φιλοξενούν. Με αυτό τον τρόπο, το δημοτικό μουσείο, καλεί την τοπική κοινωνία να το επισκεφθεί και να αποκτήσει νέες γνώσεις από αυτό. Μάλιστα όπως υπογραμμίζει και η Νάκου στην περίπτωση των τοπικών-δημοτικών μουσείων, το μουσείο «λειτουργεί ως χώρος συνάντησης, διαλόγου και επικοινωνίας διαφόρων και διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών κόσμων» (Νάκου, 2001: 126). Με αυτό τον τρόπο θα καλλιεργηθεί η αγάπη για τη γνώση και την εκπαίδευση από την τοπική κοινωνία, αλλά φυσικά θα ενισχυθούν και οι μεταξύ σχέσεις μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Ακόμη, με την ύπαρξη τοπικών μουσείων και πινακοθηκών επωφελείται και οικονομική ευημερία των τοπικών κοινωνιών. Με τη σωστή λειτουργία των τοπικών μουσείων αυξάνεται ο τουρισμός, καθώς οι τουρίστες όχι μόνο ενδιαφέρονται να μάθουν για την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά μπορούν και να συμμετάσχουν και σε πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως είναι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή μια περιοδική έκθεση. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% τον χρόνο και ότι το 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Από την άλλη, ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό μόνο 8% τον χρόνο (Φραγγεδάκη, 2010: 42).

Επιπροσθέτως, η ίδρυση ενός τοπικού μουσείου βοηθάει στη γενικότερη βελτίωση και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, πράγμα το οποίο οδηγεί στην αύξηση της αξίας γης και κατά συνέπεια την αύξηση των ακινήτων σε μια περιοχή. Άλλωστε η πολιτιστική κληρονομιά πολλές φορές λειτουργεί ως μέσο της αστικής ανάπλασης και της επίλυσης ορισμένων ζητημάτων σε περιοχές που έχει αποδειχτεί ότι δεν γίνεται να λειτουργήσουν άλλες λύσεις (Μπούνια, 2005). Αυτό φυσικά, θα βοηθήσει να προκύψουν περισσότερες επενδύσεις στις περιφέρειες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης για τους κατοίκους των περιφερειών. Ακόμη, αν οι τοπικές πινακοθήκες και τα τοπικά μουσεία συνεργαστούν με άλλους φορείς, στο πλαίσιο της συνδιοργάνωσης κάποιας εκδήλωσης ή ακόμη και κάποιας κοινής έκθεσης, είτε μέσω της ανταλλαγής συλλογών, αυτό θα βοηθήσει πολύ στην προβολή των περιφερειών

αυτών τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Με αυτό τον τρόπο, οι περιφέρειες θα κερδίσουν ακόμη μεγαλύτερη προσέλκυση τουριστών (Σκαλτσά, 1999).

Συμπερασματικά, αν και τα παραπάνω είναι σημαντικά οφέλη που προάγει η περιφερειακή πολιτιστική ανάπτυξη, όπως είναι φυσικό, η σημαντικότερη αποστολή των περιφερειακών πινακοθηκών και των περιφερειακών μουσείων είναι να προσελκύσουν πρώτα από όλα τους πολίτες της εκάστοτε επαρχίας. Το αν θα επιτευχθεί η άμεση συμπερίληψή τους, άλλωστε, είναι που θα αξιολογήσει το αν τελικά οι περιφερειακοί πολιτιστικοί οργανισμοί εξυπηρετούν τον βασικό σκοπό τους, καθώς χάρη σε αυτήν νομιμοποιείται και υποστηρίζεται ο λόγος ύπαρξής τους (Δερμιτζάκη, 2009: 20, 27, Κακούρου-Χρόνη, 2010: 237, Crooke, 2007: 131).

1.5.3 Περιφερειακές πινακοθήκες στην Ελλάδα

Οι περιφερειακές πινακοθήκες πλαισιώνουν και διαφυλάττουν ένα σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Όπως αναφέρει και η Crooke, «Αυτή η μέθοδος, που χρησιμοποιείται σε ευρεία κλίμακα από τα εθνικά κράτη για να διαμορφώσουν την κοινή εθνική μνήμη και συνείδηση των πολιτών τους, εφαρμόζεται και σε τοπικό επίπεδο από τις δημοτικές πινακοθήκες» (Crooke, 2007: 13-14, 66). Στην ουσία, αυτό που εννοεί είναι ότι οι δημοτικές πινακοθήκες λειτουργούν ως μέσα καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της εθνικής ταυτότητας, «δρώντας» τμηματικά ώστε να καλύπτονται κομμάτια πληθυσμού που δεν κατοικούν στα αστικά κέντρα και κατά συνέπεια δεν έχουν πρόσβαση σε μεγαλύτερα μουσεία είτε λαογραφικά, είτε αρχαιολογικά, ή πού σε κάθε περίπτωση αφορούν το εθνικό αφήγημα της χώρας. Στην Ελλάδα, υπάρχουν περιφερειακές πινακοθήκες σε πολλές πόλεις. Μερικές έχουν καταφέρει να ξεχωρίσουν είτε λόγω των συλλογών τους, είτε λόγω του ότι έχουν καταφέρει να επιτύχουν την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής τους. Μερικές από τις περιφερειακές πινακοθήκες που ξεχωρίζουν για το έργο τους και τη φήμη τους είναι οι εξής:

1. Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας – Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα (έτος ίδρυσης 1981)
2. Δημοτική Πινακοθήκη Κέρκυρας (έτος ίδρυσης 1991)
3. Δημοτική Πινακοθήκη Αγρινίου (έτος ίδρυσης 2013)
4. Ιδιωτική Πινακοθήκη Αβέρωφ-Τσοίτσα Μετσόβου (έτος ίδρυσης 1988)
5. Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων (έτος ίδρυσης 2002)

Αρχικά, είναι πιθανό για τη στέγαση των πινακοθηκών να επιλέγεται ένα κτίριο που είναι είτε παλιά ιδιωτική κατοικία κάποιου σημαντικού για την περιοχή προσώπου, είτε ένα κτίριο το οποίο χρησιμοποιούταν για κάποιον άλλο σκοπό, ή ως υπηρεσία, ή ακόμη να βρίσκεται σε ένα σημείο που σημαίνει κάτι για την περιοχή. Αυτή η πρακτική προάγει την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της εκάστοτε περιφέρειας. Μάλιστα αρκετές φορές, επιλέγεται και η πρακτική της αναστήλωσης κτιρίων με σκοπό την επαναχρήση τους, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη (Ντάφλου, 2012). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης αποτελεί και η δημοτική πινακοθήκη Ιωαννίνων, η οποία ήταν η κατοικία του ευεργέτη Βασίλη Πυρσινέλλα και στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

1.6 Συμπεράσματα

Αν και η περιφερειακή ανάπτυξη έχει πολύ μεγάλη σημασία για τη διατήρηση των παραδόσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς σε μία χώρα, υπάρχουν πολλά ανοικτά ζητήματα, καθώς οι αρμόδιοι φορείς στην Ελλάδα – και όχι μόνον – τείνουν να τη βάζουν σε δεύτερο επίπεδο. Κατά συνέπεια, ο πολιτισμός όχι απλά δεν παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των κατοίκων της ελληνικής περιφέρειας, αλλά σχεδόν απαξιώνεται καθώς οι κάτοικοι αισθάνονται ότι «δεν είναι για εκείνους». Φυσικά, αυτό από μόνο του δεν είναι η αιτία, αλλά το αποτέλεσμα. Επομένως, αν και τα περιφερειακά μουσεία και οι περιφερειακές πινακοθήκες αλλά και άλλες συναφείς πολιτιστικές πρωτοβουλίες είναι πολλές, ελάχιστες έχουν ξεχωρίσει και όταν αυτό συμβαίνει, συνήθως αυτό οφείλεται ή συνδέεται με ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

Συνεπώς, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι περιφερειακές – και κυρίως δημοτικές - πινακοθήκες είναι πολλαπλές. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα θέματα που επηρεάζουν τις περιφερειακές πινακοθήκες στο να εξελιχθούν και να προσφέρουν ουσιώδη καλλιτεχνική και πολιτιστική παιδεία στους κατοίκους των περιοχών του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια ανάλυση των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήσα για αυτή την έρευνα. Επέλεξα να συνδυάσω τρεις μεθόδους, οι οποίες θα αναπτυχθούν παρακάτω, με σκοπό ένα αποτέλεσμα όσο το δυνατόν πιο έγκυρο και πλήρες.

2.2 Τύπος και χρόνος της έρευνας

Ο τύπος διεξαγωγής αυτής της μελέτης είναι η περιφέρεια Ηπείρου. Πιο συγκεκριμένα για τις ανάγκες της εργασίας αυτής μελετήθηκαν οι παρακάτω πινακοθήκες της περιφέρειας Ηπείρου:

- Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων
- Δημοτική Πινακοθήκη Χαρακτικής Ζίτσας
- Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας «Γ. Μόραλης»
- Πινακοθήκη Αβέρωφ | Ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ Τοσίτσα

Συνολικά, λοιπόν, έγιναν επισκέψεις και συνεντεύξεις με εργαζόμενες/ ους της κάθε πινακοθήκης, οι οποίες/ οι συμφώνησαν να συμμετάσχουν στην ερευνητική διαδικασία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα διάστημα δύο ακαδημαϊκών εξαμήνων. Στο χειμερινό εξάμηνο πραγματοποιήθηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση, η έρευνα πεδίου και οι συνεντεύξεις. Κατά τη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου πραγματοποιήθηκε συμπληρωματική βιβλιογραφική ανασκόπηση, η ανάλυση των δεδομένων και η συγγραφή.

2.3 Ερευνητική μεθοδολογία

Για τη συλλογή των πληροφοριών και την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων αυτής της πτυχιακής εργασίας επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί ποιοτική έρευνα. Επιλέχθηκαν τέσσερις μελέτες περίπτωσης (τέσσερις πινακοθήκες), με σκοπό την εις βάθος μελέτη τους και την καταγραφή δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα, επιτόπιες επισκέψεις (field research) και ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τους υπεύθυνους των πινακοθηκών.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν.

2.4 Ερευνητικά εργαλεία και μεθοδολογία έρευνας

2.4.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο πρώτο στάδιο της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα. Σκοπός της βιβλιογραφικής έρευνας ήταν να δοθούν ορισμένες απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με την παρούσα εργασία, όπως για παράδειγμα η έννοια της *περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής*. Οι απαντήσεις προέκυψαν από την κριτική ανάλυση άλλων δημοσιευμένων εργασιών – σχετικών με το θέμα της παρούσας εργασίας (εμπειρικών μελετών, θεωρητικών μελετών ή, ακόμα, και άλλων βιβλιογραφικών ερευνών). Η διαδικασία αυτή οδήγησε στην αποσαφήνιση συγκεκριμένων όρων, αλλά και στη διεξαγωγή συμπερασμάτων, μέσω της συγκρότησης ενός ουσιαστικά νέου ενιαίου κειμένου.

2.4.2 Επιτόπια έρευνα

Πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου, κατά την οποία έγινε εφικτή η παρατήρηση του αντικειμένου έρευνας, μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (χώρος πινακοθήκης). Μέσω της έρευνας πεδίου, δόθηκε η δυνατότητα να μελετηθεί η πινακοθήκη σε συνθήκες λειτουργίας, ώστε να εντοπιστούν σημαντικοί παράγοντες όπως οι συνθήκες εργασίας των εργαζομένων, η επισκεψιμότητα, η αλληλεπίδραση των επισκεπτών με τους πίνακες αλλά και τεχνικά ζητήματα όπως είναι η καταλληλότητα των υποδομών, η συντήρηση του χώρου και των πινάκων, η αφήγηση της έκθεσης και οτιδήποτε σχετικό.

Παράλληλα, με την συναίνεση των εργαζομένων, τραβήχτηκαν φωτογραφίες των χώρων των πινακοθηκών ώστε να προστεθούν στην παρούσα εργασία.

2.4.3 Ημιδομημένη συνέντευξη

Ως τρόπος συλλογής πληροφοριών επιλέχθηκε η τυποποιημένη, ημιδομημένη συνέντευξη. Η συγκεκριμένη προσέγγιση προωθεί μια ανοιχτή συζήτηση και μια άμεση επικοινωνία με τους εργαζόμενους των πινακοθηκών, πράγμα το οποίο αποτελεί σημαντική «πηγή» άντλησης πληθώρας πληροφοριών για το υπό διερεύνηση θέμα, αφού τα υποκείμενα απαντούν σε μια σειρά από ερωτήσεις που εστιάζουν στο πώς και το γιατί λειτουργούν έτσι τα πράγματα. Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έρευνας έγινε πολύ συνειδητά, διότι το σημαντικότερο πλεονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι η ευελιξία που επιτυγχάνεται κατά την ερευνητική διαδικασία. Συνεπώς, φαίνεται να αποτελεί την καλύτερη μεθοδολογική επιλογή, αφού επιτρέπει να εξεταστούν σε βάθος τα δεδομένα που προκύπτουν από τη συνέντευξη με τους εργαζόμενους των πινακοθηκών. Οι συνεντεύξεις προγραμματίστηκαν κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με τις/ τους εργαζόμενες/ ους των πινακοθηκών και έγιναν με φυσική συνάντηση της ερευνήτριας και των συνεντευξιαζόμενων.

Το πρωτόκολλο των συνεντεύξεων δομήθηκε με βάση επτά κατηγορίες οι οποίες είναι οι εξής:

- Ιστορικά θέματα
- Λειτουργικά ζητήματα
- Επικοινωνία
- Χώρος
- Εκθέματα
- Χρηματοδότηση

Αυτός ο τρόπος συνέντευξης (ημιδομημένη έναντι του ερωτηματολογίου) επιλέχθηκε καθώς χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ευελιξία και δίνει την πολύ σημαντική δυνατότητα της προσαρμογής της διαδικασίας μέσω των συμπληρωματικών ερωτήσεων διευκρινιστικού χαρακτήρα, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Το πρωτόκολλο έρευνας το οποίο αποτέλεσε και το κυριότερο εργαλείο της συνέντευξης.

Οι ερωτήσεις είναι ανοικτού τύπου. Υπάρχουν γενικές ερωτήσεις, αλλά και πιο συγκεκριμένες σχετικά με τις προσωπικές απόψεις των εργαζομένων. Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε η πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης, αλλά κυρίως έγινε επιτρεπτό το να αλλάζει η σειρά των ερωτήσεων όταν οι ερωτώμενες/ οι είχαν ίσως ήδη απαντήσει νωρίτερα ή θέλαν να αναφέρουν κάποια άλλη πληροφορία στην οποία δεν είχαν αναφερθεί προηγουμένως. Συνεπώς, δόθηκε η δυνατότητα να γίνει περισσότερη εμβάθυνση σε ορισμένα σημεία, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο.

Οι συνεντεύξεις καταγράφησαν ψηφιακά, ύστερα από την συναίνεση των ερωτώμενων. Να υπογραμμιστεί ότι συμφώνησαν όλες/οι ανεξαιρέτως να πραγματοποιηθεί συνέντευξη με ψηφιακή καταγραφή, πράγμα το οποίο ήταν ιδιαίτερα σημαντικό ώστε οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν να υπάρχουν συγκεντρωμένες σε ένα αρχείο και να δοθεί η δυνατότητα καλύτερης επεξεργασίας των πληροφοριών.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση ώστε να γίνει πιο εύκολη η παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων.

2.5 Περιορισμοί έρευνας

Κατά τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας παρουσιάστηκαν ορισμένα προβλήματα τα οποία παρουσιάζονται παρακάτω:

(α) Περιορισμένη ανταπόκριση: Παρότι ηλεκτρονικά μηνύματα εστάλησαν σε όλες τις πινακοθήκες, ώστε να παρουσιάσω το θέμα της μελέτης και να προγραμματιστούν οι συνεντεύξεις, έλαβα απάντηση μόνον από την Πινακοθήκη Ζίτσας. Επομένως, με τις υπόλοιπες πινακοθήκες προγραμματίσαμε τις συνεντεύξεις κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας (Πινακοθήκη Ιωαννίνων, Πινακοθήκη Αβέρωφ, Πινακοθήκη Άρτας).

(β) Κατά την επίσκεψή μου στην Πινακοθήκη Ιωαννίνων δεν μπόρεσα να δω το μεγαλύτερο τμήμα της μόνιμης συλλογής καθώς εκείνη την περίοδο φιλοξενούσε μια περιοδική έκθεση και τα έργα της μόνιμης συλλογής ήταν αποθηκευμένα.

(γ) Οι εργαζόμενες/οι των πινακοθηκών δεν μπορούσαν δυστυχώς να ανταποκριθούν σε κάποιες σημαντικές ερωτήσεις. Παρόλα αυτά, υπήρξε προθυμία υποστήριξης της εργασίας μου και προσφοράς κάθε διευκόλυνσης. Για παράδειγμα, η κυρία Βούλα Πατραμάνη, εργαζόμενη της Πινακοθήκης Ζίτσας μου απέστειλε συμπληρωματικό υλικό μετά την επίσκεψή μου, κατόπιν επικοινωνίας της με την κυρία Έφη Μαλάμου (κόρη του Κώστα Μαλάμου, ιδρυτή της Πινακοθήκης) με σκοπό να μου διαθέσει όσο το δυνατόν γίνεται περισσότερο υλικό για να με βοηθήσει.

(δ) Τέλος, όπως είναι φυσικό, η ποιοτική έρευνα εστιάζει στη μελέτη ειδικών περιπτώσεων, δηλαδή σε όσα μεταφέρουν οι συγκεκριμένες/οι εργαζόμενες/οι και σε όσα συμβαίνουν σε συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης. Επομένως δεν επιτρέπει γενικεύσεις με τον ίδιο τρόπο

που επιτρέπουν ποσοτικές έρευνες. Ωστόσο, η ποιοτική έρευνα δεν στοχεύει στην επαλήθευση υποθέσεων, αλλά στην ολιστική προσέγγιση και κατανόηση των φαινομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθώ στη Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων και στα δεδομένα τα οποία συνέλεξα, κατόπιν της συνέντευξής μου με την υπεύθυνη της Πινακοθήκης, κυρία Κλεοπάτρα Εξάρχου.

3.2 Ιστορικά στοιχεία

Τα εγκαίνια της Δημοτικής Πινακοθήκης Ιωαννίνων πραγματοποιήθηκαν στις 20 Φεβρουαρίου 2000 και συνδυάστηκαν με την ιστορική επέτειο της απελευθέρωσης των Ιωαννίνων από τους Οθωμανούς και την ένταξή τους στο ελληνικό κράτος στις 21 Φεβρουαρίου 1913.

Εικόνα 1: Αποψη εισόδου Πινακοθήκης Ιωαννίνων

Ωστόσο, η Δημοτική Πινακοθήκη υπήρχε στα Ιωάννινα και παλαιότερα. Η δημιουργία Δημοτικής Πινακοθήκης υπήρξε το όνειρο των φιλότεχνων μελών του Συλλόγου «Οι Φίλοι των Ιωαννίνων και Πάσης Ηπείρου» ήδη από το 1950. Παρόλα αυτά, χρειάστηκαν μεγάλες προσπάθειες ώστε αυτό να καταστεί εφικτό, καθώς υπήρχαν πολλά προβλήματα, τα οποία αφορούσαν διαφορετικούς τομείς, όπως, τη στέγαση, τη χρηματοδότηση, την οργάνωση ή ακόμη και την ίδια τη συλλογή των έργων. Όμως, με την επιμονή του προέδρου του συλλόγου, Γιάννη Βηλαρά και τη βοήθεια των μελών, η ιδέα τελικά υλοποιήθηκε. Σημαντική σε αυτή την

προσπάθεια ήταν η συμβολή πολλών σημαντικών προσωπικοτήτων της εποχής, οι οποίοι δεν κατοικούσαν απαραίτητα στην πόλη των Ιωαννίνων. Μερικοί από αυτούς είναι οι Μαρίνος Καλλιγιάς, Σωτήριος Δάκαρης, Λέανδρος Βρανούσης, Αλέξανδρος Πάλλης. Αξιοσημείωτη υπήρξε και η συμβολή του ζωγράφου Κώστα Μαλάμου, ο οποίος καταγόταν από τα Ιωάννινα.

Εικόνα 2: Άποψη πρώτου ορόφου

και πρακτικά φρόντισε για την συλλογή αλλά και την οργάνωση των έργων.

Αφορμή για την ίδρυση της Πινακοθήκης στάθηκε η ανάγκη να προστατευθεί η πνευματική και πολιτιστική παράδοση του τόπου. Το εγχείρημα αυτό ξεκίνησε το 1950, όπως προαναφέρθηκε, ωστόσο η Πινακοθήκη ολοκληρώθηκε το 1960 και εγκαινιάστηκε το 1961. Στεγάστηκε στο κτίριο Μελά (Κοραή 11, Ιωάννινα) και αποτέλεσε την πρώτη Δημοτική περιφερειακή Πινακοθήκη στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά μετά από μερικά χρόνια, το 1969, ο Σύλλογος δεν μπορούσε πλέον να τη στηρίξει οικονομικά και ταυτόχρονα το κτίριο δεν ήταν κατάλληλο για την στέγαση της συλλογής.

Για το λόγο αυτό, το 1969, τα έργα παραχωρήθηκαν για την φύλαξη τους από το Σύλλογο στο Μουσείο Ιωαννίνων (5^η Περιφέρεια Βυζαντινών Αρχαιοτήτων). Με την ίδρυση του

Υπουργείου Πολιτισμού το 1971⁴, η συλλογή της Πινακοθήκης πέρασε στην κτήση του, με σκοπό την διαφύλαξή της. Το 1997, στους χώρους του Μουσείου Ιωαννίνων πραγματοποιήθηκε έκθεση έργων της Δημοτικής Πινακοθήκης, η οποία σήμανε την επανέναρξη των ενεργειών για τη σύσταση της Πινακοθήκης νεότερης τέχνης (Μάργαρη, 2017:30). Με την ίδρυση της Δημοτικής Πινακοθήκης Ιωαννίνων το 2000, τα έργα επέστρεψαν στην κτήση της. Σήμερα, 500 από αυτά ανήκουν ακόμη στο Υπουργείο Πολιτισμού, και μέσω μιας προγραμματικής σύμβασης⁵ Υπουργείου Πολιτισμού και της Πινακοθήκης, εκτίθενται στο χώρο της Δημοτικής Πινακοθήκης⁶.

Σχετικά με το νομικό καθεστώς της Πινακοθήκης, αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με πρόεδρο την κυρία Κλεοπάτρα Εξάρχου – οποία είναι κι η υπεύθυνη της Πινακοθήκης. Για την ίδρυση της δεν υπάρχει ΦΕΚ, υπάρχει ωστόσο απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ιωαννιτών, η οποία ενέχει θέση ΦΕΚ. Η απόφαση αυτή ως καταστατικό υπάρχει σε μη ψηφιοποιημένο αρχείο του Δημοτικού Συμβουλίου, κι ενώ την αιτήθηκα αντίγραφο και είπαν ότι θα μου το στείλουν αυτό δεν έγινε.

3.3 Λειτουργικά θέματα

Το κτίριο στο οποίο στεγάζεται η Πινακοθήκη σήμερα αποτελεί κληροδότημα του ευεργέτη Βασίλειου Πυρσινέλλα, ο οποίος διατέλεσε βουλευτής αλλά και Δήμαρχος της πόλης. Κτίστηκε το 1890, κι ενώ αρχικά επρόκειτο για την οικία του, το 1924, όντας βιβλιόφιλος και λάτρης της τέχνης, το μετέτρεψε σε εντευκτήριο διανοουμένων της πόλης. Είχε πλούσια βιβλιοθήκη και μεγάλη συλλογή ειδών ασημουργίας, πινάκων και άλλων έργων τέχνης. Καθώς αγαπούσε ιδιαίτερα τη γενέτειρά του, κι αφού δεν είχε απογόνους, διέθεσε ολόκληρη την περιουσία του στον Δήμο Ιωαννιτών, μεταξύ των άλλων και το κτίριο όπου βρίσκεται η Πινακοθήκη μέχρι σήμερα. Για τη χρήση της οικίας ως μουσείο, έγιναν διάφορες τροποποιήσεις στη διαρρύθμιση. Καταργήθηκαν τα δωμάτια, ώστε ο χώρος να γίνει ενιαίος και να είναι λειτουργικός. Η επιλογή του συγκεκριμένου κτιρίου για τη στέγαση της Πινακοθήκης είναι πολύ

⁴ Υπουργείο Πολιτισμού, «Ιστορία»: <https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx> (ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 12 Ιουνίου 2023).

⁵ Μία νομοθετικά θεσπισμένη μορφή συνεργασίας μεταξύ δημοσίων φορέων με σκοπό τη μελέτη και εκτέλεση έργων και προγραμμάτων ανάπτυξης μίας περιοχής καθώς και για την παροχή υπηρεσιών και υλοποίηση προμηθειών κάθε είδους, αρ. 11 ν. 1416/1984.

⁶ Καλλικράτης, Δήμοι: προγραμματικές συμβάσεις: <https://www.kallikratis.org/dimoi-programmatikes-symbaseis/>, §5 (ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 12 Ιουνίου 2023).

σημαντική καθώς με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται και η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης των Ιωαννίνων.

Σε ό,τι αφορά το προσωπικό, η Πινακοθήκη εμφανίζεται υποστελεχομένη καθώς σε αυτή εργάζονται τέσσερα μόλις άτομα. Η υπεύθυνη – με την οποία έγινε η συνέντευξη για τους σκοπούς αυτής της εργασίας – κυρία Κλεοπάτρα Εξάρχου, είναι Δημοτική Υπάλληλος, Προϊσταμένη του Τμήματος Πολιτισμού, Αθλητισμού, Νέας Γενιάς και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων. Είναι αρχαιολόγος και υπηρετεί 38 χρόνια ως υπάλληλος στον Δήμο Ιωαννιτών. Παράλληλα, είναι προϊστάμενη στο Δημοτικό Μουσείο Ιωαννίνων και στο Δημοτικό Αρχείο Ιωαννίνων. Η Πινακοθήκη απασχολεί δύο συντηρητές έργων τέχνης. Επιπλέον, εκτός της κυρίας Εξάρχου, υπάρχει άλλος ένας διοικητικός υπάλληλος. Οι αρμοδιότητες, ωστόσο, δεν είναι καθορισμένες, και το προσωπικό δεν είναι επαρκές. Κατά συνέπεια, όλες/οι οι εργαζόμενες/οι καλύπτουν όλες τις ανάγκες που προκύπτουν. Τέλος, στην Πινακοθήκη δεν υπάρχουν φύλακες, μόνο κάμερες ασφαλείας, ούτε και ειδικό προσωπικό καθαρισμού του χώρου, η καθαριότητα γίνεται από τους υπαλλήλους της Πινακοθήκης.

Εικόνα 3: Αποψη δευτέρου ορόφου

3.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης

Σύμφωνα με τη συνομιλήτρια μου, ο χώρος δεν επαρκεί για την στέγαση της Πινακοθήκης. Η μόνιμη συλλογή εκτίθεται εκ περιτροπής, καθώς ο χώρος είναι μικρός για να εκτίθεται ολόκληρη πάντα. Επιπλέον, δεν υπάρχει χώρος για τη διοργάνωση και φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων. Συνεπώς, όταν η Πινακοθήκη φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις ορισμένα από τα εκθέματα της μόνιμης συλλογής αποθηκεύονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να λείπει κατά τα 2/3

του χρόνου η μόνιμη συλλογή. Εξαιτίας αυτού, η Πινακοθήκη λαμβάνει παράπονα συχνά από τους επισκέπτες και τις επισκέπτριες, αλλά και από ερευνητές/τριες που την επισκέπτονται και δεν μπορούν να δουν ή να εξετάσουν τη μόνιμη συλλογή.

Εικόνα 4: Ξύλινη σκάλα για την μετάβαση στον όροφο

Στην Πινακοθήκη δεν υπάρχει συγκεκριμένος ξεχωριστός χώρος για την πραγματοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Το συγκεκριμένο ζήτημα θα σχολιάσω παραπάνω στο κεφάλαιο των Αποτελεσμάτων.

Στο υπόγειο του κτιρίου, λειτουργούν κατάλληλα εξοπλισμένα εργαστήρια συντήρησης ώστε η συντήρηση των έργων να γίνεται επιτόπου και να μη χρειάζεται τα έργα να σταλούν κάπου αλλού.

Σε ότι αφορά το θέμα της διάταξης του χώρου, δεν έχει δημιουργηθεί ποτέ κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα, σύμφωνα με την κυρία Εξάρχου Όλες/οι οι εργαζόμενες/οι μετά από χρόνια εμπειρίας είναι αρκετά εξειδικευμένες/οι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στην επιμέλεια της εκάστοτε έκθεσης. Ωστόσο μερικές περιοδικές εκθέσεις που έχουν φιλοξενηθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές είχαν επιμεληθεί από εξωτερικούς επιμελητές. Πιο συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις εκθέσεων που η Πινακοθήκη απλώς φιλοξενεί και δεν διοργανώνει, οι εξωτερικοί συνεργάτες ή φορείς της έκθεσης φροντίζουν για την τοποθέτηση των έργων ενώ οι εργαζόμενες/οι της Πινακοθήκης λειτουργούν επικουρικά. Παρόλα αυτά, οι περισσότερες περιοδικές εκθέσεις διοργανώνονται από το προσωπικό της Πινακοθήκης. Παρόλα αυτά, όσο εύκολα και αν προσαρμόζεται ο χώρος στις ανάγκες της εκάστοτε περιοδικής έκθεσης, η απομάκρυνση της υπόλοιπης συλλογής παραμένει ένα πολύ ουσιαστικό πρόβλημα του χώρου.

3.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα

Τα εκθέματα της μόνιμης συλλογής δεν ανήκουν αποκλειστικά σε Ηπειρώτες ζωγράφους. Αντιθέτως, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν και Ηπειρώτες ζωγράφοι μεταξύ αυτών των οποίων τα έργα έχουν ενταχθεί στη συλλογή, αυτοί δεν αποτελούν την πλειοψηφία. Τα περισσότερα έργα της μόνιμης συλλογής προέρχονται από την πρώτη συλλογή το 1950. Η μόνιμη συλλογή αποτελείται από έργα γνωστών νεοελλήνων καλλιτεχνών, από το τέλος του 19ου αιώνα, από τη γνωστή σχολή του Μονάχου έως και σήμερα και αφορά όλο τον καλλιτεχνικό γνωστό χώρο της Ελλάδας. Η μόνιμη συλλογή περιέχει περίπου 1.800 έργα τέχνης: πίνακες, γλυπτά, χαρακτηριστικά και φωτογραφίες.

Σήμερα συνεχίζει ο εμπλουτισμός της συλλογής, αν και συνήθως δεν αγοράζονται έργα επειδή δεν υπάρχει η οικονομική δυνατότητα. Παρόλα αυτά, πολλοί καλλιτέχνες δωρίζουν στην Πινακοθήκη έργα τους. Μάλιστα, κάθε φορά που κάποιος καλλιτέχνης ή κάποια καλλιτέχνίδα πραγματοποιούν μια περιοδική έκθεση, συνήθως κατά βούληση αφήνουν ένα ή δύο έργα τους στην Πινακοθήκη.

Σε ότι αφορά την αφηγηματική λογική και το σενάριο της έκθεσης, όπως ήδη αναφέρθηκε και παραπάνω, λόγω της έλλειψης χώρου η μόνιμη συλλογή εκτίθεται εκ περιτροπής. Κάποιες φορές η συλλογή αναρτάται με χρονολογική σειρά, άλλες φορές με θεματική οργάνωση. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι γιατί μπορεί να είναι έργα τα οποία έχουν εκτεθεί πολλές φορές, κι έτσι με αυτόν τον τρόπο κάθε φορά που στήνεται εκ νέου η έκθεση, φαίνεται σαν να

είναι κάτι καινούριο και δίνεται η ευκαιρία για διαφορετικές αναγνώσεις και διαφορετικές ερμηνείες. Ένα παράδειγμα είναι τα έργα της Θάλειας Φλωρά-Καραβία, τα οποία ανήκουν στη μόνιμη Συλλογή της Πινακοθήκης και αφορούν την 21η Φεβρουαρίου και την απελευθέρωση των Ιωαννίνων. Κάθε δύο χρόνια επανεκτίθεται αυτό το τμήμα της συλλογής ώστε να μπορούν να επισκέπτονται την έκθεση σχολεία στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών τους δράσεων. Παρότι πρόκειται για το ίδιο σύνολο έργων, αυτά κάθε φορά εκτίθενται με άλλο τρόπο, ώστε η έκθεση να φαίνεται διαφορετική, και φυσικά κάθε φορά η έκθεση συνοδεύεται με νέο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ώστε να έχουν λόγο τα σχολεία να επανέρχονται.

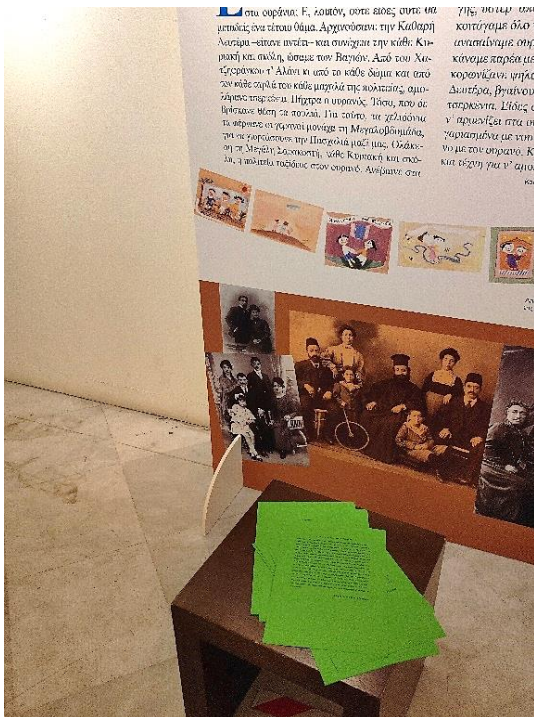
Το 2020, δηλαδή στην επέτειο των 20 χρόνων λειτουργίας της Δημοτικής Πινακοθήκης, αυτή επαναπροσδιόρισε και επανεξέτασε τη συλλογή της ώστε να προτείνει μια νέα αφήγηση στην οποία να πρωταγωνιστούν αφαιρετικές φόρμες και χρώματα που παγιδεύουν την αίσθηση της οντότητας και έχουν ως κεντρικό άξονα τον τόπο και τον άνθρωπο στην ιστορική εξέλιξη των μεταξύ τους σχέσεων από το 1950 μέχρι και σήμερα. Από το 2020, η κυρία Εξάρχου δήλωσε ότι από το σύνολο της συλλογής που βρίσκεται αποθηκευμένη, εκτίθενται 35 έργα αυτής, που σκιαγραφούν την εξέλιξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας κατά τα τελευταία 70 περίπου έτη και φιλοτεγήθηκαν από Έλληνες εικαστικούς. Ενδεικτικά μερικοί από αυτούς είναι: Γιώργος Βακαλό, Αλεξ Μυλωνά, Γεώργιος Μπουζιάνης, Τόνια Νικολαΐδη, κ.αλ.

Εικόνα 5: Τηλεόραση στην οποία αναπαράγονται τα DVD

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα⁷ της Πινακοθήκης, ο επισκέπτης δεν καθοδηγείται σε μια απόλυτα προδιαγεγραμμένη πορεία, ούτε υποβάλλεται σε μια συγκεκριμένη ερμηνεία της έκθεσης, αλλά παροτρύνεται να κινηθεί σύμφωνα με τις δικές του επιθυμίες και στον δικό του χρόνο ανάμεσα σε εκθέματα, οργανωμένα σε ενότητες, που σχετίζονται με ατομικά βιώματα και εμπειρίες.

Για την μόνιμη συλλογή έχουν εκδοθεί 4 κατάλογοι οι οποίοι διατίθενται προς πώληση, αλλά προσφέρονται για τις βιβλιοθήκες σχολείων και συλλόγων. Επιπλέον, η Πινακοθήκη φροντίζει για τη σύνταξη, την επιμέλεια και την έκδοση λευκωμάτων και οδηγών σχετικών με τη μόνιμη συλλογή. Ταυτόχρονα, η πινακοθήκη διαθέτει οπτικοακουστικό υλικό, βίντεο με εικόνες από έργα και σχετικές πληροφορίες για αυτά. Στον κάτω όροφο της Πινακοθήκης υπάρχει μία τηλεόραση στην οποία αναπαράγεται κάποιο από αυτά τα DVD για να μπορούν να τα παρακολουθήσουν οι επισκέπτριες/ες, καθώς ο χώρος δεν διαθέτει αίθουσα προβολών.

Εικόνα 6: Εντυπα ως συμπληρωματικό υλικό στην μόνιμη συλλογή

Η Πινακοθήκη στο πέρασμα των χρόνων έχει διοργανώσει πληθώρα περιοδικών εκθέσεων, είτε ανεξάρτητα είτε σε συνεργασία με άλλους φορείς. Μεταξύ άλλων, είναι οι εξής:

⁷ Δήμος Ιωαννίνων, Δημοτική Πινακοθήκη: <https://ioannina.gr/polites/πολιτισμός/δημοτική-πινακοθήκη/> (ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 12 Ιουνίου 2023).

- 2018: «Αρμονικές Χαράξεις: Ο αρχιτέκτων Βασίλειος Κουρεμένος στο Παρίσι»,
Διοργάνωση: Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων
- 2020: «Μικρόκοσμοι»
Διοργάνωση: Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων - Σωματείο Πτυχιούχων Ανωτάτων
Σχολών Εικαστικών Τεχνών
- 2019: «Ο φωτογράφος Γιώργος Σεφέρης»
Διοργάνωση: Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων - Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας

Για την κάθε περιοδική έκθεση σχεδιάζονται φυλλάδια δίπτυχα ή τετράπτυχα τα οποία λειτουργούν ως συμπληρωματικό ερμηνευτικό υλικό για την έκθεση. Τέλος, με όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η Πινακοθήκη παρέχει πάντοτε έντυπο εκπαιδευτικό υλικό. Παλαιότερα, συγκεκριμένα μέχρι και πριν την πανδημία του Covid-19, οργανώνονταν ξεναγήσεις για το κοινό κάθε Κυριακή και Παρασκευή. Ωστόσο μετά τον κορονοϊό αυτό σταμάτησε γιατί κρίθηκε πως τα έντυπα είναι αρκετά, από τη στιγμή που οι εργαζόμενοι βρίσκονται πάντα στο χώρο ούτως ή άλλως. Οι επισκέπτες μπορούν να απευθυνθούν στο προσωπικό για οποιαδήποτε απορία ή διευκρίνιση, καθώς είναι άρτια καταρτισμένο.

3.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς

Η ιστοσελίδα της πινακοθήκης είναι ενσωματωμένη στην ιστοσελίδα του Δήμου Ιωαννιτών με σκοπό όσοι επισκέπτονται τα Ιωάννινα να μπορούν να δουν συγκεντρωμένους, χωρίς να χρειάζεται να ψάχνουν σε διαφορετικές σελίδες, όλους τους πολιτιστικούς χώρους της πόλης, μεταξύ αυτών και την Πινακοθήκη. Η ιστοσελίδα αυτή είναι επικαιροποιημένη και διαθέτει όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται ο επισκέπτης για την Πινακοθήκη όπως για παράδειγμα τι υπάρχει στη συλλογή, πού βρίσκεται η πινακοθήκη, τα ονόματα των καλλιτεχνών ή γενικότερα οποιαδήποτε άλλη πληροφορία χρειαστεί.

Επιπλέον, η Πινακοθήκη διαθέτει σελίδα στο Facebook στην οποία οι υπάλληλοι αναρτούν πληροφορίες για τις δράσεις της. Τέλος, παρότι η κυρία Εξάρχου μου είπε στη συνέντευξη πως χρησιμοποιούν το email για την επικοινωνία με το κοινό για πρακτικά ζητήματα, όταν προσπάθησα να κανονίσω την συνέντευξη έστειλα email όμως διαπίστωσα πως το email που είναι αναρτημένο στην σελίδα της Πινακοθήκη επιστρέφει μήνυμα λάθους.

Η Πινακοθήκη απευθύνεται σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα και προσπαθεί να συμπεριλαμβάνει με διάφορους τρόπους όλους τους δημότες. Ορισμένα παραδείγματα του κοινού προς το οποίο απευθύνεται είναι:

- Σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, το οποίο έχει μαθητές όλων ηλικιών, και πιο ηλικιωμένους ορισμένες φορές.
- Πολίτες που θέλουν να ακούσουν κάτι περισσότερο, να διευρύνουν τις γνώσεις τους.
- Εικαστικά εργαστήρια του Δήμου αλλά και ιδιωτικά εικαστικά εργαστήρια τα οποία κάνουν το μάθημά τους στην Πινακοθήκη, και η Πινακοθήκη τους παρέχει εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Ακόμη, η Πινακοθήκη φροντίζει να διοργανώνει τακτικά πληθώρα δράσεων. Μερικές από αυτές είναι οι εξής:

- Εκθέσεις από συλλέκτες, όπως η έκθεση ιδιωτικής συλλογής Σύγχρονης Τέχνης Θ. & Δ. Μεσσήνη το 2002.
- Εκθέσεις μεγάλων καλλιτεχνών, όπως του Χριστόδουλου Γκαλτέμη, το 2017.
- Φεστιβάλ, όπως το Φεστιβάλ Φωτομετρίας που φιλοξενείται για 3 μήνες.
- Εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία άπτονται των εκθέσεων που λαμβάνουν χώρα στην Πινακοθήκη, στα οποία συμμετέχουν εικαστικά εργαστήρια της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και ιδιώτες οι οποίοι δείχνουν πρόθεση να ακούσουν κάποια πράγματα ή να μπουν σε κάποια από αυτά τα εργαστήρια.

Επιπροσθέτως, η Πινακοθήκη φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις μέσω συνεργασιών με άλλους φορείς, ενδεικτικά:

- 2003: Η Εβραϊκή Κοινότητα Ιωαννίνων - Διαδρομή στο Χρόνο»
Διοργάνωση: Δημοτική Πινακοθήκη - Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας.
- 2003: «Άννα Φρανκ, μια ιστορία για το σήμερα»
Διοργάνωση: Βασιλική Ολλανδική Πρεσβεία - Δημοτική Πινακοθήκη
- 2004: «Ήπειρος», έκθεση φωτογραφίας του Κώστα Μπαλάφα.
Διοργάνωση: Σύλλογος Αποφοίτων Ζωσιμαίας Σχολής - Δημοτική Πινακοθήκη.
- 2001: «Ελληνική Χαρακτική 19ου - 20ου αι.»
- Διοργάνωση: Πινακοθήκη Σύγχρονης Τέχνης Αιτωλοακαρνανίας Χρήστου & Σοφίας Μοσχανδρέου
- 2004: «Ολυμπιακά ενθυμήματα 1896-1956»

Διοργάνωση: Alpha Bank, Διεύθυνση Γραμματείας (Τμήμα συλλογής έργων τέχνης - Ομάδα Ολυμπιακής Χορηγίας, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο).

- 2022: «“ΣΗΚΩ ΨΥΧΗ ΜΟΥ”... Εικόνες και μουσικές των προσφύγων του ‘22»
Διοργάνωση: Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων.

3.7 Προσβασιμότητα

Δεν υπάρχει προσβασιμότητα για ΑΜΕΑ. Υπάρχουν από την πίσω πλευρά της πινακοθήκης 2 σκαλοπάτια, δηλαδή λιγότερα από τα μπροστά, από όπου μπορεί να προσεγγίσει ο επισκέπτης μόνο το ισόγειο. Παρόλα αυτά επρόκειτο να γίνει μια νέα μελέτη συντήρησης της πινακοθήκης, όπου προβλέπεται και το ειδικό ασανσέρ για ΑΜΕΑ, όπως και τουαλέτες ΑΜΕΑ. Αυτό ήταν δύσκολο να πραγματοποιηθεί καθώς το κτίριο είναι διατηρητέο και υπήρχε δυσκολία στην παρέμβαση.

3.8 Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση κρίνεται ανεπαρκής, σύμφωνα με την κυρία Εξάρχου. Η Πινακοθήκη δεν έχει δικό της λογιστικό υπόβαθρο, ανήκει στο Τμήμα Πολιτισμού του Δήμου Ιωαννιτών, άρα ακολουθεί τις πιστώσεις του Δήμου. Αναλυτικότερα, κάθε χρόνο η Πινακοθήκη δίνει σε προϋπολογισμό τις ανάγκες της, οι οποίες μπαίνουν σε κωδικούς και στη συνέχεια γίνονται τα ανάλογα εντάλματα. Όμως, πάντα υπάρχουν περισσότερες ανάγκες, αλλά περιορίζονται αναγκαστικά, αφού η χρηματοδότηση είναι ελάχιστη.

Σε ότι αφορά τη μισθοδοσία των εργαζομένων της Πινακοθήκης, αυτή προέρχεται από τον Δήμο Ιωαννιτών, αφού δεν υπάρχει ξεχωριστή οικονομική υπηρεσία.

Εικόνα 7: Αποψη οροφής

3.9 Συμπεράσματα

Η συγκεκριμένη ανάλυση αποδεικνύει ότι η Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων συμβάλλει σημαντικά στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης, χάρη στις τακτικές περιοδικές εκθέσεις που φροντίζει να διοργανώνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΡΤΑΣ «Γ. ΜΟΡΑΛΗΣ»

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθώ στη Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας «Γ. Μόραλης» και στα δεδομένα τα οποία συνέλεξα, κατόπιν της συνέντευξης μου με τον υπεύθυνο της Πινακοθήκης, κύριο Μιχάλη Μπαλατσό.

4.2 Ιστορικά στοιχεία

Η Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας «Γ. Μόραλης» εγκαινιάστηκε τον Δεκέμβριο του 2010, επί δημαρχίας του κυρίου Πάνου Οικονομίδη. Στη Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας δόθηκε το όνομα του Γιάννη Μόραλη, ως ένδειξη τιμής προς τον μεγάλο νεοέλληνα καλλιτέχνη, αφού η Άρτα ήταν ο τόπος καταγωγής του.

Εικόνα 1: Πορτρέτο του ζωγράφου Γιάννη Μόραλη

Η ίδρυση της Πινακοθήκης προέκυψε έπειτα από έντονη παρότρυνση φιλότεχνων Αρτινών οι οποίοι κατοικούν μόνιμα στην Αθήνα. Απώτερος σκοπός τους ήταν η ανάπτυξη της εικαστικής παιδείας των κατοίκων της Άρτας. Ακόμη, είχαν ως όραμα την παρουσία μιας ενεργής πολιτιστικής δραστηριότητα στη γενέτειρά τους. Όταν ιδρύθηκε η Πινακοθήκη συστάθηκε ο Σύλλογος «Φίλοι Δημοτικής Πινακοθήκης Γ. Μόραλης», ο οποίος και έκανε δωρεά τα πρώτα 25 έργα της μόνιμης συλλογής, ενώ μερικά αγοράστηκαν από την Πινακοθήκη.

Η Πινακοθήκη αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, με Πρόεδρο τον κύριο Γιώργο Πανέτα. Ωστόσο, σήμερα γίνονται συζητήσεις να γίνει Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου στο Υπουργείο Πολιτισμού. Η ίδρυσή της ορίζεται με τον Νόμο 3852/10 (άρθρο 103 παρ. 4 Ν.3852/2010), Φ.Ε.Κ 634/2011, σελ. 9075.

Εικόνα 2: Αποψη πρώτου ορόφου, χώρος περιοδικών εκθέσεων

4.3 Λειτουργικά θέματα

Η Πινακοθήκη στεγάζεται στο κτίριο της Πρώην Πυροσβεστικής, το οποίο λειτούργησε ως Πυροσβεστική για 20 χρόνια, κι αφού μεταφέρθηκε, ο Δήμος, μετά από συνέλευση του Δημοτικού Συμβουλίου, προέβη στην απόφαση να στεγαστεί εκεί. Η απόφαση προέκυψε καθώς επρόκειτο για ένα σημαντικό κτίριο για την πόλη, αφού αποτελεί κατασκευή του Θανάση Κονταξή, μηχανικού του ζωγράφου Αποστολή Τσιρογιάννη, του μεγαλύτερου εν ζωή Αρτινού ζωγράφου. Ακόμη, το κτίριο κρίθηκε ιδανικό γιατί βρίσκεται πολύ κεντρικά κι ο κόσμος το γνωρίζει ήδη από παλιά.

Υπεύθυνος για την Πινακοθήκη είναι ο κύριος Μιχάλης Μπαλατσός, με τον οποίο πραγματοποιήθηκε και η συνέντευξη. Ανά διαστήματα, συνάπτονται συμβάσεις ορισμένου χρόνου – συνήθως 8 μηνών, κυρίως για φύλακες του χώρου ή για ξεναγούς. Δεν υπάρχει προσωπικό συντήρησης, αλλά ούτε και μόνιμη φύλαξη. Παρόλα αυτά, ο κύριος Μπαλατσός είναι ο μοναδικός σταθερός υπάλληλος της Πινακοθήκης, συνεπώς είναι και υπεύθυνος για όλες τις ανάγκες που προκύπτουν. Βασικές αρμοδιότητες του είναι να ανοίγει και να κλείνει το χώρο και να

απαντάει σε τυχόν απορίες των επισκεπτών, αν μπορεί. Δεν χωράει αμφιβολία ότι το προσωπικό είναι ανεπαρκές για τις ανάγκες της Πινακοθήκης.

4.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης

Εικόνα 3: Άποψη δεύτερου ορόφου, μόνιμη συλλογή

Καθώς στο παρελθόν το κτίριο στέγαζε την Πυροσβεστική Άρτας, έχει γίνει ανακαίνιση ως προς τα λειτουργικά στοιχεία (όπως θερμομόνωση για την αποφυγή της υγρασίας), αλλά έγιναν προσπάθειες να μην αλλάξει όσο γίνεται η μορφή του κτιρίου για να διατηρήσει την πρώην ταυτότητά του αλλά να μπορεί να στεγάσει και την Πινακοθήκη. Είναι ένα μεγάλο κτίριο, 300 τετραγωνικών μέτρων. Διαθέτει δυο κεντρικές αίθουσες, εκ των οποίων η μία φιλοξενεί τη μόνιμη συλλογή και η άλλη τις περιοδικές εκθέσεις. Ακόμη διαθέτει και υπόγειο που χρησιμοποιείται ως αποθηκευτικός χώρος. Ωστόσο, η αίθουσα των περιοδικών εκθέσεων παραμένει άδεια, όταν δεν φιλοξενείται εκεί κάποια έκθεση.

Στον χώρο δεν υπάρχουν εργαστήρια συντήρησης ή άλλοι ειδικοί χώροι, ενώ για τη συντήρηση των έργων δεν δόθηκαν περαιτέρω πληροφορίες.

Η διαμόρφωση του χώρου και οι διαστάσεις του δίνουν ευελιξία για τη διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων. Αν χρειαστεί, οι ομάδες που στήνουν τις περιοδικές εκθέσεις μπορούν να κάνουν

παρεμβάσεις και αλλαγές στο χώρο, ωστόσο οφείλουν να τον παραδώσουν στην αρχική του μορφή, με δικά τους έξοδα, μετά την ολοκλήρωση της έκθεσης.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα πραγματοποιούνται σε μια αίθουσα που είναι εξοπλισμένη με θρανία και καρέκλες.

Εικόνα 4: Αποψη δεύτερου ορόφου, μόνιμη συλλογή

4.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα

Η μόνιμη συλλογή της πινακοθήκης περιλαμβάνει έργα, κυρίως σύγχρονων επώνυμων Ελλήνων καλλιτεχνών, όπως των Δημήτρη Μυταρά, Τριαντάφυλλου Πατρασκίδη, Γιάννη Ψυχοπαίδη, Γιώργου Μήλιου. Ανάμεσα στα έργα της μόνιμης συλλογής, υπάρχουν κι ορισμένα έργα Ηπειρωτών ζωγράφων, όπως των Αρτινών Απόστολου Τσιρογιάννη και του Βασίλειου Σταύρου. Τα έργα της συλλογής χρονολογούνται από το 1970 μέχρι το 2020.

Την επιμέλεια της μόνιμης έκθεσης είχε αποφασίσει ο Σύλλογος «Φίλοι της Πινακοθήκης Άρτας», καθώς πολλά από τα μέλη του ασχολούνταν με την τέχνη. Τα έργα έχουν τοποθετηθεί με χρονολογική σειρά.

Η απόκτηση των έργων έχει γίνει σε μεγάλο βαθμό από δωρεές του Συλλόγου, από δωρεές καλλιτεχνών και από αγορές της Πινακοθήκη. Το ποια έργα θα επιλεχθούν για τη συλλογή αποφασιζόταν από τον Σύλλογο στο παρελθόν, ωστόσο πλέον έχει διαλυθεί υπό αδιευκρίνιστες

συνθήκες και ο υπεύθυνος δεν γνωστοποίησε ποιος έχει αναλάβει πια αυτή την αρμοδιότητα. Ωστόσο, η Πινακοθήκη έχει πολλά χρόνια να αγοράσει κάποιο έργο. Τέλος, ο κ. Μπαλατσός ανέφερε ότι γίνονται προσπάθειες να αγοραστεί κάποιο έργο της κεραμίστριας Χριστίνας Μόραλη, καθώς είναι ανιψιά του καλλιτέχνη που έχει δώσει το όνομά του στην Πινακοθήκη και αρκετά επηρεασμένα καλλιτεχνικά από τον ίδιο.

Τη μόνιμη έκθεση συνοδεύει ένα ενημερωτικό φυλλάδιο το οποίο κατευθύνει τον επισκέπτη για τη σειρά που πρέπει να ακολουθήσει για να δει τα έργα. Επίσης, η Πινακοθήκη παρέχει έντυπο υλικό για τα εκπαιδευτικά προγράμματα σε δασκάλους και σχολεία.

4.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς

Η Πινακοθήκη διαθέτει μια σελίδα στην κεντρική ιστοσελίδα του Δήμου Αρταίων, μαζί με τα υπόλοιπα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης με σκοπό τη διευκόλυνση των επισκεπτών της Άρτας. Ακόμη η Πινακοθήκη διαθέτει σελίδα στο Facebook στην οποία αναρτά ανακοινώσεις για όλες τις δράσεις της, αλλά και φωτογραφίες. Τέλος, στο διαδίκτυο υπάρχει τόσο το τηλέφωνο όσο και το επαγγελματικό email της Πινακοθήκης στο οποίο μπορούν να επικοινωνούν οι άνθρωποι για επαγγελματικά θέματα ή οποιαδήποτε απορία.

Ακόμη υπάρχει ένα εργαστήριο ζωγραφικής για παιδιά ηλικίας 8-12 ετών κάθε Σάββατο, το οποίο κοστίζει 20 ευρώ το μήνα και τα έσοδα πηγαίνουν στην Πινακοθήκη. Επίσης, υπάρχει και ένα τμήμα ζωγραφικής ενηλίκων κάθε Δευτέρα και Τετάρτη από τις 18:00 ως τις 20:00, με το ίδιο κόστος, στο οποίο συμμετέχουν πάρα πολλά άτομα της τοπικής κοινωνίας.

Πραγματοποιούνται τακτικά επισκέψεις από σχολεία της Ηπείρου. Τα παιδιά βλέπουν την έκθεση και κατόπιν μπορούν να πραγματοποιήσουν κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή να ζωγραφίσουν στην αίθουσα που φιλοξενεί τα εργαστήρια.

Ακόμη γίνονται μια σειρά από δράσεις είτε στον εσωτερικό, είτε στον προαύλιο χώρο της πινακοθήκης. Ενδεικτικά:

- Συναυλίες από το Μουσικό Σχολείο Άρτας, ή από το τμήμα Παραδοσιακής Μουσικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- Συναυλίες από άλλους καλλιτέχνες
- Θεατρικές παραστάσεις σχετικές, ή και όχι, με την τέχνη

- Τον Ιούλιο φιλοξενεί αποκλειστικά εκθέσεις ερασιτεχνών καλλιτεχνών για την ανάδειξή τους
- Εκθέσεις φωτογραφίας (σημαντική αποτελεί η έκθεση του Κ. Μπαλάφα)

Παράλληλα, η Πινακοθήκη πραγματοποιεί 3 με 4 περιοδικές εκθέσεις το χρόνο, σε συνεργασία με άλλους φορείς. Η σημαντικότερη έκθεση που διοργανώθηκε ως τώρα (4 Δεκεμβρίου 2021- 6 Φεβρουαρίου 2022) είναι η παρουσίαση έργων του Μόραλη με τίτλο «Γιάννης Μόραλης. Στη γενέτειρα». Η έκθεση πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων με τη συνεργασία του Δήμου Αρταίων & της «Εταιρείας Μελέτης, Έρευνας και Προβολής της Νεοελληνικής Τέχνης / Εργαστήριο Γιάννης Μόραλης».

Μερικοί από τους φορείς με τους οποίους έχει συνεργαστεί η Πινακοθήκη είναι οι εξής:

1. Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, τμήματος Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
2. Ίδρυμα Τράπεζας Πειραιώς
3. Εταιρείας Μελέτης, Έρευνας και Προβολής της Νεοελληνικής Τέχνης / Εργαστήριο Γιάννης Μόραλης
4. Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων

Εικόνα 5 & 6: Εξωτερική όψη Πινακοθήκης_Προαύλιος χώρος εκδηλώσεων Πινακοθήκης

4.7 Προσβασιμότητα

Υπάρχει πρόσβαση για ΑμεΑ, καθώς στην είσοδο υπάρχει ράμπα για αμαξίδια και το κτίριο διαθέτει ανελκυστήρα. Ωστόσο, δεν υπάρχουν τουαλέτες για ΑμεΑ. Δεν πραγματοποιούνται επίσης ειδικές δράσεις για ειδικές ομάδες κοινού.

4.8 Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση κρίνεται ανεπαρκής κατά τον συνομιλητή μου. Τα έσοδα της Πινακοθήκης προκύπτουν από τα εργαστήρια κατά ένα μικρό μέρος, αλλά κυρίως από τον προϋπολογισμό του Δήμου, κατόπιν εκτίμησης των αναγκών από τον υπεύθυνο. Παρόλα αυτά, η χρηματοδότηση δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Πινακοθήκης, ειδικά για την αγορά νέων έργων για τον εμπλουτισμό της συλλογής. Τέλος, οι μεγάλες περιοδικές εκθέσεις στηρίζονται κατά βάση σε χορηγίες από ιδρύματα, αλλά και από ιδιωτικές επιχειρήσεις της πόλης, όπως για παράδειγμα η Κάραλης Α.Ε. Η μισθοδοσία του υπεύθυνου προκύπτει επίσης από τον προϋπολογισμό του Δήμου.

4.9 Συμπεράσματα

Η Δημοτική Πινακοθήκη «Γ. Μόραλης» αποτελεί ένα σημείο συνάντησης των καλλιτεχνικών δρώμενων της πόλης της Άρτας. Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπάρξει εμπλουτισμός της μόνιμης συλλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ ΖΙΤΣΑΣ «ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΛΑΜΟΣ»

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθώ στη Δημοτική Πινακοθήκη Ζίτσας «Κώστας Μάλαμος» και στα δεδομένα τα οποία συνέλεξα, κατόπιν της συνέντευξης μου με τον υπεύθυνο της Πινακοθήκης, κυρία Βούλα Πατραμάνη.

5.2 Ιστορικά στοιχεία

Η Πινακοθήκη Χαρακτικής Δήμου Ζίτσας οργανώθηκε το 2000, άρχισε επίσημα να λειτουργεί το 2006 και εγκαινιάστηκε το 2013. Αποτελεί τη μοναδική Πινακοθήκη αφιερωμένη αποκλειστικά στην τέχνη της χαρακτικής στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε από τον ζωγράφο Κώστα Μαλάμο (1913-2007) που ήταν Έλληνας ζωγράφος και χαράκτης. Η καταγωγή του ήταν από τη Ζίτσα και η ίδρυση της Πινακοθήκης ήταν για εκείνον στόχος ζωής. Μάλιστα, χάρη στη συλλεκτική δραστηριότητα του ίδιου, η Πινακοθήκη ξεκίνησε με μια πλούσια συλλογή στην οποία θα αναφερθώ παρακάτω.

Εικόνα 1: Εξωτερική άποψη του κτιρίου

Εικόνα 2: Προτομή του Κώστα Μαλάμου

Το όραμα του ζωγράφου Κώστα Μαλάμου για την Πινακοθήκη Χαρακτικής, ήταν να καταφέρει μια «πολιτιστική αποκέντρωση». Αποσκοπούσε να γνωρίσει όσο το δυνατόν περισσότερος κόσμος, και πιο συγκεκριμένα κάτοικοι της επαρχίας, την τεχνική της χαρακτικής. Ο ίδιος πίστευε ότι στα αστικά κέντρα υπήρχαν ήδη αρκετές ευκαιρίες για κάτι τέτοιο. Κατ' επέκταση,

καθώς αγαπούσε πάρα πολύ τη γενέτειρά του, ήθελε η Πινακοθήκη να αποτελέσει πόλο έλξης για νέους επισκέπτες.

Η Πινακοθήκη είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και πρόεδρος της είναι ο κύριος Περικλής Γρίβας. Η Πινακοθήκη παραχωρήθηκε με χρησιδάνειο στον Δήμο Ζίτσας. Στη συνέντευξη που πραγματοποίησα, η κυρία Βούλα Πατραμάνη αναφέρθηκε στην ύπαρξη σχετικής νομοθεσίας, αλλά δυστυχώς αυτή δεν εντοπίστηκε.

5.3 Λειτουργικά θέματα

Ένα μέρος του κτηρίου στο οποίο στεγάζεται η Πινακοθήκη ανήκε στην οικογένεια Σακκά και έχει χαρακτήρα εκπαιδευτικό, μιας και εκεί μεταφέρθηκε το Φιλίτειο Παρθεναγωγείο περίπου στις αρχές του 1900. Μετά εγκαταστάθηκε εκεί η Αστική Σχολή και γύρω στα 1970 λειτούργησε στον ίδιο χώρο παιδικός σταθμός. Πρόκειται για ένα παραδοσιακό δημοτικό κτίριο ηπειρώτικης αρχιτεκτονικής και έχει διαμορφωθεί κατάλληλα για τη στέγαση της Πινακοθήκης. Η επιλογή του συγκεκριμένου κτιρίου είναι στοχευμένη, ώστε οι επισκέπτες πέραν της συλλογής, να μπορούν να θαυμάσουν και την ηπειρώτικη αρχιτεκτονική.

Εικόνα 3 & 4: Άποψη πρώτου ορόφου

Σε ό,τι αφορά το προσωπικό, υπάρχει μόνο μια υπάλληλος, η οποία είναι και η υπεύθυνη της πινακοθήκης, η κυρία Βούλα Πατραμάνη. Δεν υπάρχουν φύλακες στο χώρο, δεν υπάρχει προσωπικό συντήρησης των έργων και δεν υπάρχουν ξεναγοί ή άλλοι εξειδικευμένοι επιστήμονες. Η υπεύθυνη στη συνέντευξη ανέφερε ότι θεωρεί το προσωπικό επαρκές, ωστόσο σε περιπτώσεις στις οποίες τυχαίνει η ίδια να είναι άρρωστη, αναγκαστικά η Πινακοθήκη πρέπει να

κλείσει, κάτι το οποίο φυσικά έχει αποτελέσει πολλές φορές πρόβλημα. Ακόμη ανέφερε ότι οι σπουδές της δεν είναι στον χώρο της τέχνης και ότι εργάζεται στο Δήμο Ζίτσας πολλά χρόνια. Όλες οι αρμοδιότητες συγκεντρώνονται σε εκείνη. Πρέπει να ανοίγει και να κλείνει την Πινακοθήκη, να διατηρεί το χώρο καθαρό αλλά και να πραγματοποιεί ξεναγήσεις όποτε αυτό απαιτείται. Με δεδομένες όλες αυτές τις υποχρεώσεις και παρά το γεγονός ότι η ίδια δηλώνει ικανοποιημένη, θεωρείται ότι πολλά θα μπορούσαν να γίνουν για την ενίσχυση του προσωπικού του Μουσείου.

5.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης

Εκτός από τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω, ένας πολύ σημαντικός λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε το συγκεκριμένο κτίριο για τη στέγαση της Πινακοθήκης είναι ότι διαθέτει πολύ χώρο. Ωστόσο, δεν επαρκεί. Όπως ανέφερε η υπεύθυνη της Πινακοθήκης, το βασικότερο ζήτημα που δημιουργείται είναι ότι ο χώρος δεν μπορεί να φιλοξενήσει ολόκληρη τη συλλογή και πολλά σημαντικά έργα βρίσκονται στην αποθήκη.

Εικόνα 5: Αποθήκη της Πινακοθήκης, όπου φαίνεται ότι υπάρχει μεγάλο τμήμα της συλλογής, λόγω της έλλειψης χώρου

Εικόνα 6: Βιβλιοθήκη της Πινακοθήκης,

Ακόμη ένα πάρα πολύ σημαντικό μειονέκτημα, σύμφωνα με την κυρία Πατραμάνη, είναι ότι ο χώρος δεν μπορεί να μεταβληθεί εύκολα, πράγμα το οποίο δεν επιτρέπει τη φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων. Η Πινακοθήκη δεν έχει φιλοξενήσει καμία περιοδική έκθεση μέχρι σήμερα. Πέραν του κυρίου χώρου της έκθεσης, η Πινακοθήκη διαθέτει και ξεχωριστή αίθουσα βιβλιοθήκης. Η βιβλιοθήκη ξεκίνησε με δύο βιβλία, των ζωγράφων Κώστα Μαλάμου και της συζύγου του Ιωάννας Μητσέα - Μαλάμου. Σήμερα φιλοξενούνται πάνω από 1600 τίτλοι βιβλίων θεωρίας και κριτικής της τέχνης, ιστορίας, αρχαιολογίας, λαογραφίας, κατάλογοι εκθέσεων και σπάνιων καλλιτεχνικών περιοδικών και εμπλουτίζεται συνεχώς με δωρεές.

Επιπλέον, σε ειδική αίθουσα στεγάζεται και λειτουργεί ως μουσειακός χώρος, ένα πρότυπο εργαστήριο χαρακτηριστικής εξοπλισμένο με όλα τα μέσα που χρειάζονται για να παραχθεί ένα χαρακτηριστικό έργο. Ακόμη, υπάρχει και ξεχωριστή αίθουσα εργαστηρίου κεραμικής πλήρως εξοπλισμένη, με σκοπό την εκμάθηση της κεραμικής τέχνης, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την χαρακτηριστική. Όλος ο εξοπλισμός είναι δωρεά της κεραμίστριας Νέλλης Γιαχανατζή.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε στο χώρο της Πινακοθήκης είτε στη βιβλιοθήκη είτε στο εργαστήριο κεραμικής, αναλόγως με το περιεχόμενο του εκάστοτε προγράμματος.

Εικόνα 7: Εργαστήρι κεραμικής

Εικόνα 8: Προθήκη με εργαλεία χαρακτηριστικής

5.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα

Η μόνιμη συλλογή αποτελείται από την προσωπική συλλογή του Κώστα Μαλάμου και περιλαμβάνει έργα περίπου 170 καλλιτεχνών. Ο ίδιος επισκεπτόταν εκθέσεις και εργαστήρια συναδέλφων του, και όσα έργα του άρεσαν είτε του τα χάριζαν είτε τα αγόραζε. Ωστόσο, προσπαθούσε να μην τους λέει ότι επρόκειτο για την προσωπική του συλλογή καθώς δεν του άρεσε

η ιδέα να του τα χαρίζουν, σύμφωνα με την κόρη του, Έφη Μαλάμου. Την επιμέλεια της μόνιμης έκθεσης έχει αναλάβει ο κύριος Δημήτρης Παυλόπουλος, γνωστός ιστορικός της τέχνης και καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η παρουσίαση των έργων είναι χρονολογική.

Ο Κώστας Μαλάμος προσπαθούσε να επιλέγει έργα ανάλογα με τις διάφορες τεχνικές χαρακτηριστικής που υπάρχουν, ώστε να μπορεί ο κόσμος να τις γνωρίσει όλες. Στη συλλογή υπάρχουν και ηπειρώτες καλλιτέχνες, όπως για παράδειγμα ο Γιάννης Μόραλης. Τα έργα χρονολογούνται από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα μέχρι και σήμερα. Η συλλογή εμπλουτίζεται ως σήμερα με δωρεές. Τα έργα αναπαριστούν διάφορες θεματικές, από ιστορικά γεγονότα, προσωπογραφίες μέχρι και τοπία. Στη συλλογή υπάρχουν έργα πολλών σπουδαίων Ελλήνων καλλιτεχνών όπως ο Νίκος Εγγονόπουλος, ο Γιάννης Τσαρούχης, ο Δημήτρης Γαλάνης, κ.άλ.. Ωστόσο εκτίθενται και έργα από νεότερους καλλιτέχνες όπως η Ρουμπίνα Σαρελάκου, η Εύα Μελά, ο Χριστόδουλος Γκαλτέμης και άλλοι/ες με σκοπό την ανάδειξή τους στο χώρο της χαρακτηριστικής.

Στην είσοδο της έκθεσης υπάρχει διαθέσιμο ένα φυλλάδιο το οποίο συνοδεύει τον επισκέπτη στην πορεία του στην έκθεση και περιέχει πληροφορίες σχετικά με την τέχνη της χαρακτηριστικής και την ιστορία της. Πιο συγκεκριμένα, αναλύει τις τεχνικές της χαρακτηριστικής, ταξινομημένες με Γλωσσάρι. Στο φυλλάδιο, αναφέρονται επιπρόσθετα ορισμένες πληροφορίες για τα έργα. Τέλος, αναφέρονται όλες τις πληροφορίες της Πινακοθήκης, όπως διεύθυνση, ωράριο λειτουργίας και τρόποι επικοινωνίας. Παράλληλα, η Πινακοθήκη παρέχει έντυπο εκπαιδευτικό υλικό για τα σχολεία που την επισκέπτονται.

5.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς

Η πινακοθήκη φροντίζει να επικοινωνεί με το κοινό με διάφορους τρόπους. Διαθέτει ιστοσελίδα, σελίδα στο Facebook και σελίδα στο Instagram. Για επαγγελματικά θέματα ή για την οργάνωση επίσκεψης επικοινωνεί κανείς μέσω email ή τηλεφωνικά. Τα στοιχεία επικοινωνίας υπάρχουν αναρτημένα στο διαδίκτυο. Η Πινακοθήκη έχει σημαντική προσέλευση κοινού, με επισκέπτες από όλη την Ευρώπη, καθώς είναι μοναδική στο είδος της στην Ελλάδα.

Η Πινακοθήκη μπορεί να μην έχει πραγματοποιήσει περιοδικές εκθέσεις ωστόσο φροντίζει να διοργανώνει πληθώρα δράσεων που απευθύνονται σε επισκέπτες όλων των ηλικιών με σκοπό την συμπερίληψη όλων των δημοτών. Η κυρία Πατραμάνη ανέφερε ότι είχαν σχεδιαστεί

εργαστήρια κεραμικής καθώς υπάρχει εξοπλισμένο εργαστήριο, ωστόσο λόγω της πανδημίας του Covid-19 αυτή η δραστηριότητα διεκόπη κι από τότε δεν έχει ακόμη ξαναρχίσει.

Ακόμη, στην Πινακοθήκη πραγματοποιούνται και επισκέψεις από σχολεία. Κατόπιν ξενάγησης από την υπεύθυνη, τα παιδιά καλούνται να πραγματοποιήσουν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Το πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί από την κυρία Πατραμάνη και την κόρη του Κώστα Μαλάμου, την κυρία Έφη Μαλάμου. Επρόκειτο για μια δραστηριότητα η οποία μοιάζει με κυνήγι θησαυρού: προσφέρονται στοιχεία για χαρακτηριστικά και τα παιδιά προσπαθούν να βρουν ποιο έργο είναι. Αυτή η δραστηριότητα έχει επιλεγεί καθώς θεωρείται εκτός από εκπαιδευτική και ιδιαίτερα ψυχαγωγική και τα παιδιά δείχνουν ενδιαφέρον.

Εικόνα 8: Μεγεθυντικός φακός δίπλα από τα έργα ώστε να φαίνονται οι λεπτομέρειες

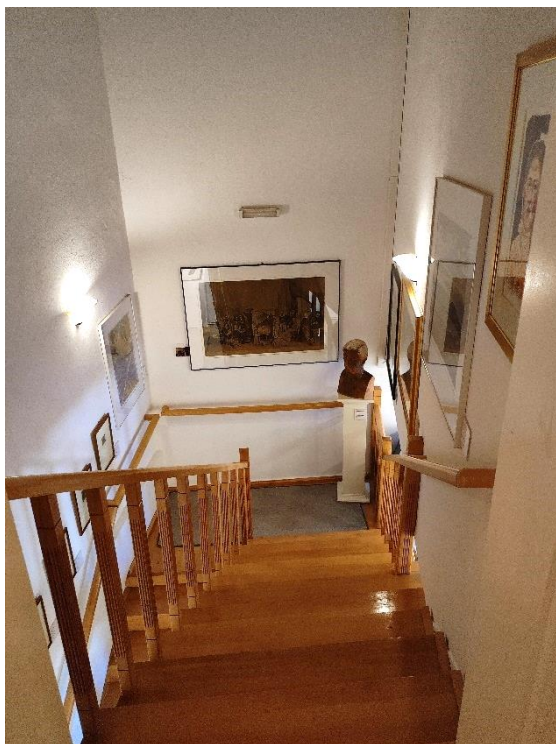
Έχουν διοργανωθεί μέχρι σήμερα δύο Συμπόσια Χαρακτικής, ένα το 2013 κι ένα το 2018, με διακεκριμένους χαρακτές στον χώρο της Πινακοθήκης, οι οποίοι έφεραν όλα τα εργαλεία τους. Στο κάθε Συμπόσιο υπήρχε διαφορετικό πρόγραμμα για τους ενήλικες και διαφορετικό για τα παιδιά. Τα Συμπόσια και τις δύο φορές διήρκησαν μια εβδομάδα. Υπήρξε πολύ μεγάλη προσέλευση κοινού, όχι μόνο από τους δημότες, αλλά και από την ευρύτερη περιφέρεια Ηπείρου. Η είσοδος της Πινακοθήκης, μάλιστα, κοσμείται από κύβους πλασμένους από πηλό που έφτιαξαν τα παιδιά στο Συμπόσιο το 2018.

5.7 Προσβασιμότητα

Ο χώρος δεν διαθέτει προσβασιμότητα για ΑμεΑ. Δεν υπάρχει ανελκυστήρας σε κανένα από τα δύο τμήματα του κτιρίου, ούτε ράμπα, καθώς ούτε και ειδικά σχεδιασμένες τουαλέτες. Δεν πραγματοποιούνται ειδικά προγράμματα και εκδηλώσεις για άτομα με αναπηρία.

5.8 Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση της πινακοθήκης προκύπτει από τον προϋπολογισμό του Δήμου, και είναι επαρκής, καθώς ο κύριος Γρίβας δεν αρνείται να προσφέρει ο,τιδήποτε χρειάζεται για την ορθή λειτουργία της Πινακοθήκης, διότι αποτελεί έναν πολύ σημαντικό πόλο έλξης στο χωριό. Μάλιστα την Πινακοθήκη επισκέφθηκε και κλιμάκιο του Υπουργείου Πολιτισμού ώστε να πάρει πιστοποίηση, και έμειναν πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Ωστόσο η κυρία Πατραμάνη, υπεύθυνη της Πινακοθήκης ανέφερε πως αν το κράτος παρείχε κάποια επιχορήγηση θα ήταν πολύ σημαντικό ώστε να κάνουν μερικές αλλαγές στον χώρο.

Εικόνα 5: Σκάλες για την μετάβαση στο δεύτερο όροφο

Επιπλέον, η Πινακοθήκη χρηματοδοτείται εκτός από τον Δήμο Ζίτσας και από τον «Σύλλογο Φίλων Πινακοθήκης Χαρακτικής - Κώστας Μαλάμος».

5.9 Συμπεράσματα

Η Δημοτική Πινακοθήκη Χαρακτικής Ζίτσας αποτελεί μια από τις σημαντικότερες για την Περιφέρεια Ηπείρου, καθώς είναι η μοναδική πινακοθήκη αφιερωμένη στην τέχνη της χαρακτικής στην Ελλάδα. Επομένως, αποτελεί πολύ σημαντικό σημείο ενδιαφέροντος τόσο για τους ντόπιους όσο και για τους επισκέπτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ «Ε. ΑΒΕΡΩΦ»

6.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθώ στην Ιδιωτική Πινακοθήκη Μετσόβου - «Ε. Αβέρωφ» και στα δεδομένα τα οποία συνέλεξα, κατόπιν της συνέντευξης μου με την υπεύθυνη της Πινακοθήκης, κυρία Βασιλική Κουτσαμάνη.

6.2 Ιστορικά στοιχεία

Η Πινακοθήκη ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 1988 από τον Ευάγγελο Αβέρωφ-Τοσίτσα. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας (1910-1990) ήταν Έλληνας πολιτικός, συγγραφέας αλλά και συλλέκτης. Συνέλεγε πάρα πολλά αντικείμενα πέραν από πίνακες καθώς ήταν ένας πολύ δραστήριος άνθρωπος σε σχέση με την τέχνη. Μέσω της αγάπης του για την τέχνη αλλά και για

Εικόνα 1: Εξωτερική όψη κτιρίου

τη γενέτειρά του, φιλοδοξούσε πάντοτε να ιδρύσει την Πινακοθήκη. Ο βασικός κορμός της αρχικής συλλογής αποτελούταν από περίπου 200 έργα κυρίως του 19^{ου} αιώνα, τα οποία γνώριζε εξαρχής ότι συλλέγει με απώτερο σκοπό να τα εκθέσει στο μέλλον.

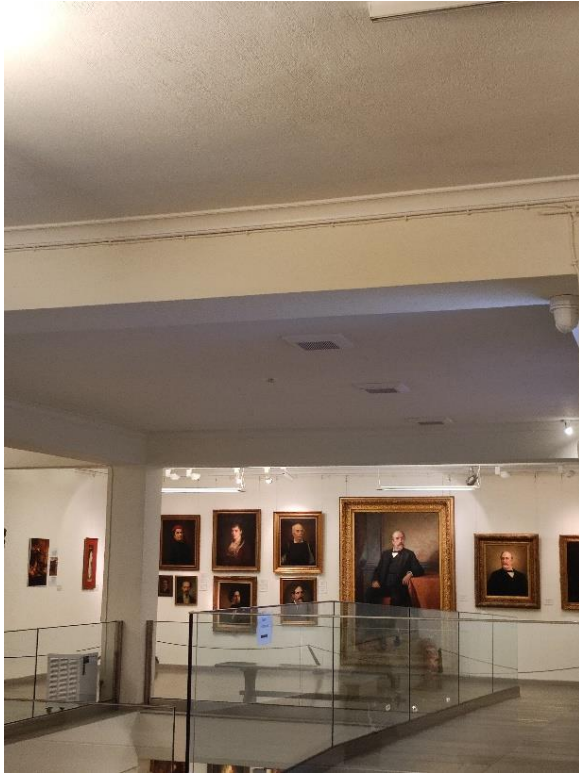
Το Ίδρυμα Ευαγγέλου Αβέρωφ - Τοσίτσα αποτελεί τον νομικό φορέα στον οποίο ανήκει η Πινακοθήκη. Είναι κοινωφελές ίδρυμα ιδιωτικού δικαίου, διοικούμενο από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, η αρχική σύσταση του οποίου ορίστηκε από τον Ιδρυτή. Συστάθηκε το 1987 από τον Ευάγγελο Αβέρωφ-Τοσίτσα, με βασικό καταστατικό στόχο τη λειτουργία της Πινακοθήκης. Ελέγχεται από τη Διεύθυνση Κοινωφελών Περιουσιών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας, στην πόλη των Ιωαννίνων. Πρόεδρος της Πινακοθήκης είναι η κόρη του Ευάγγελου Αβέρωφ, η συγγραφέας Τατιάνα Αβέρωφ-Ιωάννου.⁸

6.3 Λειτουργικά θέματα

Η πινακοθήκη λειτουργεί σε καθημερινή βάση από τις 10:00 ως τις 16:00. Λειτουργεί μάλιστα και στις γιορτές και τις αργίες.

⁸ <https://www.averoffmuseum.gr/idryma>

Διευθύντρια στην Πινακοθήκη είναι κυρία Τατιάνα Αβέρωφ-Ιωάννου και υπεύθυνη είναι η κυρία Βασιλική Κουτσαμάνη. Υπάρχουν ακόμη 3 υπάλληλοι. Η μία από τους εργαζόμενους είναι ξεναγός και υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ακόμη υπάρχει μία υπάλληλος στο πωλητήριο και ένας για την καθαριότητα.

Εικόνα 2: Είσοδος Πινακοθήκης, πορτρέτα οικογένειας Αβέρωφ-Τοσίτσα

Σύμφωνα με την υπεύθυνη, τις περισσότερες φορές το προσωπικό είναι επαρκές, ωστόσο στις τουριστικές περιόδους σίγουρα χρειάζονται και άλλες/ους εργαζόμενες/ους, ωστόσο σε ένα ιδιωτικό μουσείο αυτό είναι δύσκολο.

6.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης

Το κτίριο χτίστηκε αποκλειστικά για να γίνει Πινακοθήκη. Το οικοπέδο αυτό ανήκε στην οικογένεια Αβέρωφ. Αρχικά χτίστηκε το μισό από το υπάρχον, το οποίο εγκαινίασε ο ίδιος ο Ευάγγελος Αβέρωφ το 1988. Το 1994, εξαιτίας του αριθμού των έργων και της ανεπάρκειας του χώρου για την έκθεσή τους, χτίστηκαν στο κάτω μέρος δύο μεγάλες ενιαίες αίθουσες ώστε να φιλοξενηθούν τα υπόλοιπα έργα. Παράλληλα προστέθηκε η αίθουσα προβολών και το πωλητήριο του μουσείου. Παρόλα αυτά οι χώροι εξακολουθούν να μην επαρκούν.

Το κτίριο σχεδιάστηκε από ντόπιο αρχιτέκτονα. Εξωτερικά σχεδιάστηκε εντελώς παραδοσιακό, ώστε να ταιριάζει με την αισθητική του Μετσόβου. Ο Αβέρωφ πάνω από όλα, δεν ήθελε να κόψει τη θέα με αυτό το κτίσμα. Είναι ίσως το μοναδικό κτίριο που από τη βεράντα του φαίνεται το βουνό. Ουσιαστικά, το μεγαλύτερο τμήμα του κτιρίου είναι υπόγειο, ώστε να μην κόβεται η θέα, όπως φαίνεται και στην εικόνα 1. Αυτό φυσικά επιφέρει πολλά προβλήματα, κυρίως το ζήτημα της υγρασίας. Εντούτοις, έχει παντού καλοριφέρ και αφυγραντήρες ώστε να διατηρείται το κτίριο σε καλή κατάσταση από άποψη υγρασίας. Κάθε μέρα όλα ελέγχονται ενδελεχώς, ώστε να μην προκύπτουν αλλοιώσεις στη συλλογή.

Παρότι σχεδιάστηκε ειδικά για τη φιλοξενία της συλλογής, εσωτερικά ο χώρος δεν εξυπηρετούσε τη χρήση ως μουσείο. Έχουν γίνει πάρα πολλές παρεμβάσεις ώστε να είναι λειτουργικός. Έχουν κλειστεί πολλά από τα παράθυρα, καθώς αρχικά δεν υπήρχαν αρκετοί τοίχοι για να παρουσιαστούν οι πίνακες, αλλά και γιατί τόσο πολύ φως σε μια Πινακοθήκη μπορεί να είναι επικίνδυνο για τα έργα. Ακόμη διάφορα διαχωριστικά στο χώρο στο πέρασμα του χρόνου έχουν αντικατασταθεί από plexiglass ώστε να «ανοίξει» ο χώρος περισσότερο. Επίσης, σε πολλά σημεία υπάρχει γυψοσανίδα ώστε ο χώρος να μπορεί να μεταβληθεί εύκολα για τις ανάγκες κάποιας περιοδικής έκθεσης. Ωστόσο, ο χώρος δεν φτάνει για την έκθεση ολόκληρης της συλλογής, κι αυτό αποτελεί πρόβλημα, καθώς έχουν διατυπωθεί παράπονα από τις επισκέπτριες και τους επισκέπτες αφού τα σύγχρονα έργα εκτίθενται εκ περιτροπής.

Στο κτίριο υπάρχει και ένα πλήρως εξοπλισμένο εικαστικό εργαστήριο, στο οποίο πραγματοποιούνται τα εκπαιδευτικά προγράμματα και κάποιες άλλες δραστηριότητες.

Δεν υπάρχει εργαστήριο συντήρησης, καθώς η Πινακοθήκη συνεργάζεται με εξωτερικό συνεργάτη στην Αθήνα και τα έργα που χρειάζονται συντήρηση στέλνονται εκεί.

6.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα

Η μόνιμη έκθεση περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικά έργα των σημαντικότερων Ελλήνων ζωγράφων, χαρακτών και γλυπτών του 19ου και του 20ού αιώνα, όπως των Νικόλαου Γύζη, Νικηφόρου Λύτρα, Κωνσταντίνου Βολανάκη, Γιώργου Ιακωβίδη, Κωνσταντίνου Μαλέα, Γιάννη Μόραλη και πολλών ακόμα.

Εικόνα 3: Αποψη Υπογείου Β'

Ξεκινώντας, στην είσοδο υπάρχουν οι προσωπογραφίες της οικογένειας Αβέρωφ - Τσοίτσα. Οι προσωπογραφίες τοποθετήθηκαν όχι γιατί απεικονίζουν την οικογένεια, αλλά γιατί είναι έργα πολύ σημαντικών Ελλήνων ζωγράφων, όπως του Κωνσταντίνου Παρθένη του Δημήτριου Τσόκου, του Αιμίλιου Προυσαλέντη. Η ύπαρξη αυτών των πορτρέτων είναι πολύ σημαντική, καθώς όπως είναι γνωστό μόνο επιφανείς προσωπικότητες είχαν τη δυνατότητα να έχουν τα πορτρέτα τους, ειδικά από αυτούς τους ζωγράφους.

Η κυρία Όλγα Μεντζαφού - Πολύζου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και πρώην Υποδιευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης, έχει επιμεληθεί την παρουσίαση της μόνιμης συλλογής. Οι προσωπογραφίες έχουν τοποθετηθεί πρώτες για να μη δημιουργούν σύγχυση στο σενάριο της έκθεσης που ακολουθεί την ιστορία της τέχνης.

Μετά τις προσωπογραφίες εκτίθενται τα έργα που ανήκουν στον 19^ο αιώνα (Σχολή του Μονάχου). Η αφήγηση ακολουθεί την ιστορία και τα ρεύματα της τέχνης. Τα έργα αυτά είναι εκτεθειμένα μόνιμα και δεν αλλάζουν, μόνο στην περίπτωση που προστεθεί κάποιο έργο.

Στο υπόγειο, δηλαδή στην τελευταία αίθουσα του κτιρίου, εκτίθενται οι σύγχρονοι καλλιτέχνες και καλλιτέχνιδες, από το 1990 και μετά. Όλα αυτά τα έργα είναι δωρεές και εκτίθενται εκ περιτροπής. Ωστόσο, αυτή η συλλογή συχνά απομακρύνεται, καθώς λόγω της έλλειψης χώρου σε αυτόν τον χώρο πραγματοποιούνται οι περιοδικές εκθέσεις.

Εικόνα 4: Χώρος προβολών, αρχείο έντυπου υλικού Πινακοθήκης

Η συλλεκτική δραστηριότητα της Πινακοθήκης συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, όμως μόνον από δωρεές πλέον κι όχι πια από αγορές. Η μοναδική αγορά που έχει πραγματοποιηθεί μετά τον θάνατο του Αβέρωφ είναι «Ο μάγκας που τρώει καρπούζι», του Περικλή Πανταζή, έναν από τους πρώτους Έλληνες ιμπρεσιονιστές ζωγράφους και έναν από τους πρωτοπόρους του είδους στο Βέλγιο, όπου πέρασε το μεγαλύτερο διάστημα της καλλιτεχνικής του δημιουργίας. Η Πινακοθήκη έχει τη μεγαλύτερη συλλογή από έργα του Π. Πανταζή και για αυτό τον λόγο η απόκτηση αυτού του έργου κρίθηκε μείζονος σημασίας για τη συλλογή.

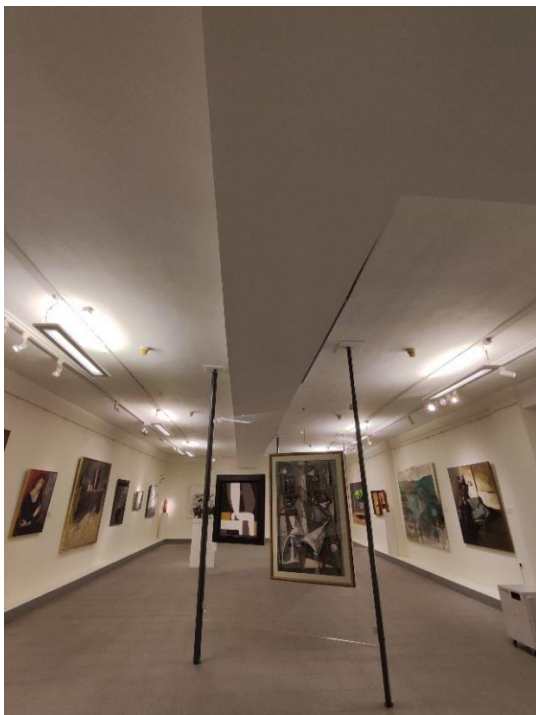
Τα έργα συνοδεύονται από λεζάντες. Υπήρχε η ιδέα να υπάρχει ακουστική ξενάγηση, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε καθώς πολλές φορές αλλάζουν τα εκθέματα στον χώρο, λόγω των περιοδικών εκθέσεων. Όμως, πραγματοποιείται ξενάγηση δωρεάν δύο φορές την εβδομάδα, αλλά αν ζητηθεί μπορεί να πραγματοποιηθεί και επιπλέον ξενάγηση με αμοιβή.

6.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς

Η Πινακοθήκη διαθέτει μία πολύ λειτουργική και σύγχρονη ιστοσελίδα, η οποία μάλιστα διαθέτει e-shop αλλά και virtual περιήγηση στον χώρο της Πινακοθήκης. Στην ιστοσελίδα υπάρχουν αναρτημένες όλες οι προηγούμενες περιοδικές εκθέσεις. Ωστόσο, διαθέτει πολλές πληροφορίες και για το ίδρυμα Αβέρωφ γενικότερα. Ακόμη, η Πινακοθήκη διαθέτει ηλεκτρονική διεύθυνση, σελίδα στο Facebook και σελίδα στο Instagram.

Η Πινακοθήκη απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες μέσα από διάφορες δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιεί:

- Εργαστήρια χειροτεχνίας για το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων του Δήμου Μετσόβου, δωρεάν
- Τμήματα ζωγραφικής δύο φορές την εβδομάδα, παιδικό τμήμα και τμήμα ενηλίκων. (Το εργαστήριο των παιδιών είναι δωρεάν, ακόμη και τα υλικά. Των ενηλίκων είναι επί πληρωμή)

Εικόνα 5: Άποψη υπογείου Α', ο χώρος φαίνεται πολύ «ανοικτός», λόγω του plexi glass.

Επίσης από την Πινακοθήκη έχει καθιερωθεί ο θεσμός των «Δημιουργικών Συναντήσεων», που ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 1995 με την πρόσκληση στο Μέτσοβο τεσσάρων γνωστών

καλλιτεχνών. Οι καλλιτέχνες φιλοξενήθηκαν μια βδομάδα και σ' αυτό το διάστημα γνώρισαν την κουλτούρα και τα αξιοθέατα της περιοχής, εμπνεύστηκαν και ζωγράρισαν νέα έργα, εξέθεσαν αντιπροσωπευτική δουλειά τους στην Πινακοθήκη, συμμετείχαν σε ανοιχτές συζητήσεις με το κοινό και διηύθυναν εικαστικά εργαστήρια για τα παιδιά της περιοχής. Λόγω της επιτυχίας αυτού του εγχειρήματος, αυτό επαναλαμβάνεται κάθε δύο χρόνια, με διαφορετικούς καλλιτέχνες κάθε φορά, με διαφορετικά εργαστήρια, ομιλίες, συζητήσεις και δρώμενα για τα παιδιά, έχοντας πάντα ως απώτερο σκοπό την επικοινωνία καλλιτεχνών με το κοινό. Ενδεικτικά ορισμένοι καλλιτέχνες και καλλιτέχνιδες που έχουν συμμετάσχει είναι οι: Μανώλης Ζαχαριουδάκης, Όπυ Ζούνη, Χρίστος Καράς, Νίκη Καναγκίνη, Μιχάλης Κατζουράκης. Η Πινακοθήκη συνεργάζεται με πάρα πολλούς οργανισμούς και φορείς, είτε στα πλαίσια συνδιοργάνωσης σε ορισμένα εγχειρήματα, είτε για ερευνητικούς σκοπούς, είτε με την αποστολή έργων σε άλλες εκθέσεις. Μεταξύ άλλων συνεργασίες και δράσεις, είναι οι εξής:

Εικόνα 6: Εργαστήρι Πινακοθήκης

Εικόνα 7: Αίθουσα προβολών

- Πινακοθήκες στην Ελλάδα, ανταλλαγή έργων (όπως με την Εθνική Πινακοθήκη ή την Πινακοθήκη Θεοχαράκη)
- Μαθήματα από Τμήματα της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών της Ελλάδας
- Αποστολή έργων στο Βατικανό Μουσείο
- Εκθέσεις καλλιτεχνών

- Εκθέσεις φωτογραφίας

Τέλος, η Πινακοθήκη παρέχει έντυπο υλικό για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία πραγματοποιούνται κατόπιν ξεναγήσεως. Ακόμη, έχει πάρα πολύ ενεργή εκδοτική δραστηριότητα, όπως βιβλία τέχνης και κατάλογοι Εκθέσεων, τα οποία διατίθενται στο πωλητήριο και στο e-shop.

6.7 Προσβασιμότητα

Μέσω δωρεάς του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος» έγιναν πολλές σημαντικές αλλαγές στην Πινακοθήκη. Αρχικά, καλύφθηκαν όλα τα έξοδα για την προσθήκη ανελκυστήρα, τουαλέτες Α-μεΑ και ράμπας για αμαξίδια, δηλαδή ό,τι χρειάζεται για να υπάρχει φυσική προσβασιμότητα. Επιπλέον, όλα τα κάγκελα του εσωτερικού χώρου αντικαταστάθηκαν από νέα κάγκελα από τζάμι διπλής όψης ώστε να είναι πιο ασφαλή, καθώς τα ξύλινα δεν ήταν σε καλή κατάσταση. Αυτό συνέβαλε και σε μια πιο εκσυγχρονισμένη όψη του χώρου γενικότερα.

6.8 Χρηματοδότηση

Η Πινακοθήκη χρηματοδοτείται κυρίως από ίδιους πόρους. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ όταν έφτιαξε το Ίδρυμα κληροδότησε σε αυτό κάποια ακίνητα, προκειμένου τα έσοδα να αξιοποιηθούν για την καθημερινή λειτουργία της. Τα έσοδα από τα εισιτήρια και το πωλητήριο συμβάλλουν επίσης στα οικονομικά του μουσείου. Καθώς όμως πρόκειται για ένα πολύ ενεργό μουσείο, τα χρήματα δεν είναι ποτέ αρκετά. Υπάρχουν μόνιμοι χορηγοί του μουσείου που συμβάλλουν στη διοργάνωση εκθέσεων. Επιπλέον, τον Οκτώβρη του 2022 κατόπιν επίσκεψης από κλιμάκιο του Υπουργείου Πολιτισμού η Πινακοθήκη έλαβε πιστοποίηση. Το Υπουργείο Πολιτισμού παρέχει επιχορηγήσεις σε μεγάλες εκθέσεις σημαντικές για την ενίσχυση της εθνικής καλλιτεχνικής παιδείας. Η μισθοδοσία των υπαλλήλων προκύπτει από τα έσοδα του μουσείου.

6.9 Συμπεράσματα

Η Πινακοθήκη Αβέρωφ διοργανώνει πληθώρα δραστηριοτήτων, καθώς πέραν του ότι συμμετέχουν ενεργά σε αυτές οι κάτοικοι της περιοχής, το Μέτσοβο προσελκύει πάρα πολλούς επισκέπτες, οι οποίοι επισκέπτονται την Πινακοθήκη και θέλουν να συμμετέχουν στα προγράμματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Εισαγωγή

Έχοντας αναλύσει τα δεδομένα όλων των συνεντεύξεων, σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια σύγκριση ανάμεσα στις τέσσερις περιφερειακές πινακοθήκες Ηπείρου ως προς τις θεματικές που τέθηκαν στο πρωτόκολλο της έρευνας, δηλαδή ως προς τα ιστορικά και λειτουργικά στοιχεία των πινακοθηκών, τα ζητήματα χώρου, την επικοινωνία και τις δράσεις, την προσβασιμότητα και τη χρηματοδότηση. Στόχος αυτής της συγκριτικής μελέτης είναι η απάντηση στο βασικό ερώτημα της πτυχιακής αυτής εργασίας, δηλαδή να διερευνηθεί η συνεισφορά κάθε πινακοθήκης στον πολιτισμό και την κοινότητα της Ηπείρου, καθώς και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τη διατήρηση, την προβολή και την εκπαίδευση.

7.2 Ιστορικά στοιχεία

Όπως αποδεικνύεται στην έρευνα, υπάρχουν δύο κοινοί άξονες για την ίδρυση των Περιφερειακών Πινακοθηκών Ηπείρου. Πιο συγκεκριμένα, αυτές είναι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς κι η ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας στην περιφέρεια. Ωστόσο, η Δημοτική Πινακοθήκη Ζίτσας και η Πινακοθήκη Αβέρωφ, στόχευαν επίσης στην πολιτιστική αποκέντρωση αλλά και στο να αποτελέσουν πόλο έλξης για νέους επισκέπτες.

Επιπλέον, η Δημοτική Πινακοθήκη Ζίτσας διαφοροποιείται από τις άλλες τρεις, στο ότι αποτελεί τη μοναδική πινακοθήκη στην Ελλάδα που είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στην τέχνη της χαρακτηριστικής.

Ως προς το νομικό καθεστώς, οι πινακοθήκες Ζίτσας, Ιωαννίνων και Άρτας είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ). Η Πινακοθήκη Μετσόβου διαφοροποιείται στο γεγονός ότι αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Αναλυτικότερα, ΝΠΔΔ ονομάζεται κάθε αυτοδιοικούμενος, δημόσιος οργανισμός, που διαθέτει ίδια νομική προσωπικότητα, άλλη από αυτήν του Κράτους, και ασκεί δημόσια εξουσία με σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένου δημοσίου συμφέροντος, ενώ αντίθετα, ΝΠΙΔ ονομάζονται που ιδρύονται από ιδιώτες και συνεπώς ακολουθούν τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου.

Όπως φαίνεται στα στοιχεία, οι πρώτες συλλογές των Πινακοθηκών Μετσόβου και Ζίτσας, προέκυψαν από τη συλλεκτική δραστηριότητα των ιδρυτών τους, οι οποίοι συνέλεξαν έργα τέχνης με απώτερο σκοπό την ίδρυση μιας Πινακοθήκης στις γενέτειρές τους. Αντίθετα, οι Πινακοθήκες Ιωαννίνων και Άρτας, απέκτησαν τις πρώτες συλλογές τους κατόπιν δωρεάς από τους αντίστοιχους Συλλόγους Φίλων των δύο. Με άλλα λόγια και οι δύο τάσεις αντικατοπτρίζουν ιδιωτικό ενδιαφέρον για την ίδρυση συλλογών και πινακοθηκών και όχι κεντρικά – κρατικά – αποφασισμένη πρωτοβουλία.

7.3 Λειτουργικά θέματα

Σχετικά με την στέγαση, αυτό που διαφοροποιεί την Πινακοθήκη Μετσόβου από τις υπόλοιπες είναι το γεγονός πως το κτίριο αποτελεί νέα κατασκευή. Οι υπόλοιπες τρεις, στεγάζονται σε κτίρια τα οποία είναι ιστορικά και έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της εκάστοτε περιοχής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η Πινακοθήκη Ιωαννίνων είναι η μοναδική από τις τέσσερις που στεγάζεται σε κληροδότημα ενός από τους πιο σημαντικούς ευεργέτες της πόλης των Ιωαννίνων, του Βασίλειου Πυρσινέλλα, συνεπώς πρόκειται για ιστορικό σημείο της πόλης. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους θα ήταν καλό μια περιφερειακή πινακοθήκη να στεγαστεί σε ένα κτίριο που έχει σημασία για την περιοχή, κάτι το οποίο θα αναπτύξω περαιτέρω στο επόμενο κεφάλαιο.

Η στελέχωση των Πινακοθηκών αποτελεί σοβαρό πρόβλημα και για τις τέσσερις πινακοθήκες, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζουν τόσο φορείς που είναι ΝΠΔΔ όσο και η Πινακοθήκη Μετσόβου, παρόλο που είναι ιδιωτική και μάλιστα ανήκει σε ένα μεγάλο ίδρυμα, όπως το Ίδρυμα Αβέρωφ - Τοσίτσα.

Η Πινακοθήκη Ιωαννίνων είναι η μοναδική με ειδικό προσωπικό συντήρησης, πράγμα πολύ σημαντικό για την ορθή λειτουργία της για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον γιατί δεν χρειάζεται να γίνεται δαπάνη σε έξοδα μεταφοράς των έργων για τη συντήρησή τους, καθώς είναι μια διαδικασία για να γίνει χρειάζεται να πληροί κάποιες προϋποθέσεις, όπως ασφαλιστήρια, συσκευασίες για τα έργα και άλλα. Δεύτερον, διότι ανά πάσα στιγμή, αν συμβεί κάτι μπορεί να διορθωθεί άμεσα ώστε να μην κωλύει τη λειτουργία της έκθεσης.

Βασικό μειονέκτημα το οποίο παρατηρείται και στις τέσσερις περιπτώσεις είναι ότι δεν υπάρχουν φύλακες, μόνο κάμερες, το οποίο φυσικά δεν είναι το ίδιο γιατί αρχικά πρέπει κάποιος να

τις παρακολουθεί διαρκώς – πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει – αλλά και γιατί δεν γίνεται να προληφθούν τυχόν φθορές ή κλοπές. Με τις κάμερες, μόνο εκ του αποτελέσματος να μπορεί να γίνει κάποια δράση για την επαναφορά των έργων στην αρχική τους κατάσταση.

Επιπλέον, στις Πινακοθήκες Άρτας και Ζίτσας, το ουσιαστικότερο πρόβλημα που δημιουργείται είναι ότι σε περίπτωση ασθένειας των εργαζομένων, οι πινακοθήκες παραμένουν κλειστές, καθώς στελεχώνονται η κάθε μία από έναν εργαζόμενο.

Εκ των τεσσάρων ιδρυμάτων, μόνον η Πινακοθήκη Μετσόβου έχει υπάλληλο ειδικά καταρτισμένη να πραγματοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα. Στις άλλες τρεις πινακοθήκες δεν συμβαίνει το ίδιο, πράγμα το οποίο μπορεί να προκαλέσει προβλήματα γιατί η μουσειοπαιδαγωγική είναι εξειδικευμένη επιστήμη και η αποτελεσματική διοργάνωση προγραμμάτων και δράσεων αποτελεί ειδική εργασία που δεν μπορεί στο απαραίτητο επίπεδο από μη εξειδικευμένο προσωπικό. Αντίστοιχα, η Πινακοθήκη Μετσόβου είναι η μοναδική που διαθέτει υπάλληλο ειδικά καταρτισμένη να πραγματοποιεί ξεναγήσεις, ενώ στις υπόλοιπες τρεις πινακοθήκες την ξενάγηση πραγματοποιούν οι εργαζόμενοι, οι οποίοι ίσως να μην έχουν τη δυνατότητα να εμβαθύνουν σε ερωτήματα των επισκεπτών ή να ξεναγήσουν ειδικές ομάδες κοινού. Επίσης, για να πραγματοποιήσουν την ξενάγηση θα πρέπει να αφήσουν όποια άλλη εργασία, πράγμα το οποίο μπορεί να δημιουργήσει σειρά προβλημάτων στην ομαλή λειτουργία των πινακοθηκών.

Τέλος, έχει πολύ μεγάλη σημασία, με βάση τα δεδομένα της έρευνας, το ότι δεν υπάρχει σε καμία από τις πινακοθήκες μουσειολόγος. Αυτό είναι αξιοσημείωτο, καθώς το επάγγελμα αυτό είναι αναγκαίο για πολιτιστικούς χώρους σαν κι αυτούς, γιατί όπως αναφέρει και η Γκαζή «ο μουσειολόγος αντιμετωπίζει το μουσείο συνολικά, υιοθετώντας όμως το βλέμμα του επισκέπτη». Συνεπώς δεν γίνεται να αντικατασταθεί το έργο που προσφέρει ένας μουσειολόγος από οποιαδήποτε άλλη ειδικότητα. Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί, ότι όπως δείχνουν τα στοιχεία της έρευνας, το κράτος σπανίως μεριμνά για προγράμματα προσλήψεων αυτής της ειδικότητας.

7.4 Ζητήματα χώρου και διάταξης

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, προκύπτει σαφώς ότι ο χώρος επαρκεί μόνο για την Πινακοθήκη Άρτας. Παρόλα αυτά, αισθητικά, αυτό δεν έχει ένα άρτιο αποτέλεσμα, καθώς η συλλογή της Πινακοθήκης είναι πάρα πολύ μικρή σε ένα τεράστιο κτίριο. Μάλιστα το ισόγειο, όπου πραγματοποιούνται οι περιοδικές εκθέσεις, όποτε δεν φιλοξενεί κάποια έκθεση, όπως για παράδειγμα όταν πραγματοποιήθηκε η συνέντευξη, είναι εντελώς άδειο.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, οι Πινακοθήκες Ιωαννίνων, Μετσόβου και Ζίτσας διατηρούν το μεγαλύτερο μέρος της μόνιμης συλλογής στις αποθήκες και εκθέτουν εκ περιτροπής τα έργα τους. Αυτό δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα, καθώς ο κόσμος που επισκέπτεται τις πινακοθήκες δεν μπορεί να δει συγκεκριμένα εκθέματα. Παράλληλα δυσκολεύει το έργο ερευνητών που δεν μπορούν να δουν πολλά από τα έργα όταν τα χρειάζονται.

Οι Πινακοθήκες Μετσόβου και Ιωαννίνων, κάθε φορά που φιλοξενούν περιοδικές εκθέσεις καλούνται να απομακρύνουν μεγάλα τμήματα των συλλογών ώστε να φιλοξενηθούν οι περιοδικές εκθέσεις. Η Πινακοθήκη Ζίτσας δεν έχει πραγματοποιήσει ποτέ καμία περιοδική έκθεση λόγω της έλλειψης χώρου, το οποίο φυσικά μειώνει την πιθανότητα επαναληπτικών επισκέψεων και περιορίζει το κοινό μόνον σε τουρίστες.

Σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ άλλων, είναι ότι στην Πινακοθήκη Μετσόβου ο χώρος στον οποίο φιλοξενούνται οι περιοδικές εκθέσεις έχει ευελιξία ως προς τη διαμόρφωση, πράγμα το οποίο επιτρέπει στους καλλιτέχνες να παρεμβαίνουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό στον εκθεσιακό χώρο, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει στις υπόλοιπες Πινακοθήκες τόσο εύκολα.

Παρόλα αυτά, καθώς όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση των δεδομένων, η Πινακοθήκη Μετσόβου στεγάζεται κάτω από το έδαφος, πράγμα το οποίο συχνά δημιουργεί ζητήματα με την υγρασία στο χώρο, το οποίο μπορεί να προκαλέσει αλλοιώσεις στους πίνακες.

Το μόνο κτίριο το οποίο είναι εκσυγχρονισμένο από αισθητική άποψη, είναι αυτό της Πινακοθήκης Μετσόβου. Τα κάγκελα μεταξύ των ορόφων είναι από plexiglass καθώς τα ξύλινα είχαν σαπίσει και ήταν επικίνδυνα.

Αν και στις Πινακοθήκες Μετσόβου και Ζίτσας υπάρχουν τα εργαστήρια για τα μαθήματα ζωγραφικής και κεραμικής, πολλές φορές τα προγράμματα πραγματοποιούνται στο χώρο της μόνιμης συλλογής. Όπως αντίστοιχα και στις Πινακοθήκες Ιωαννίνων και Άρτας, όπου δεν υπάρχει ξεχωριστός χώρος. Σε περιόδους μεγάλης προσέλευσης κοινού, είναι πιθανό αυτό να

δημιουργεί μια σύγκυση στο χώρο. Ενώ φυσικά υπάρχουν προγράμματα τα οποία είναι σημαντικό να γίνονται στον ίδιο χώρο με τα έργα ώστε να υπάρχει αλληλεπίδραση, την ίδια στιγμή πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα αποκλείονται καθώς χρειάζονται ειδικά διαμορφωμένους χώρους.

7.5 Εκθέματα και αφηγηματικά μέσα

Σύμφωνα με πορίσματα της έρευνας, και οι τέσσερις Πινακοθήκες δεν διαθέτουν ιδιαίτερη ποικιλία αφηγηματικών μέσων (όπως για παράδειγμα κωδικούς QR, ακουστική ξενάγηση ή κάποια άλλη συμπληρωματική εφαρμογή). Επομένως, αν κάποιος θέλει να αντλήσει παραπάνω πληροφορίες για ένα έργο, αυτό είναι δύσκολο, γιατί πρέπει να αρκестεί στο επεξηγηματικό υπόμνημα του κάθε έργου, που φυσικά περιλαμβάνει τις απολύτως απαραίτητες πληροφορίες.

Σχετικά με την αφήγηση της έκθεσης και οι τέσσερις Πινακοθήκες ακολουθούν τη χρονική εξελικτική πορεία της ιστορίας της τέχνης, καθώς επίσης και στις τέσσερις συλλογές τα έργα ανήκουν στην περίοδο από τον 19^ο αιώνα μέχρι και σήμερα. Η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι οι πινακοθήκες Άρτας, Μετσόβου και Ιωαννίνων εκθέτουν πίνακες, φωτογραφίες και γλυπτά, ενώ η Πινακοθήκη Ζίτσας διαθέτει αποκλειστικά χαρακτηριστικά έργα.

7.6 Επικοινωνία με το κοινό και συνεργασίες με άλλους φορείς

Όπως επιβεβαιώνει το υλικό που συγκεντρώθηκε, απώτερος σκοπός των Πινακοθηκών είναι να προσπαθούν να είναι συνεχώς «ενεργές» και σε επικοινωνία με το κοινό τους. Εκτός της Πινακοθήκης Ζίτσας, οι υπόλοιπες τρεις φροντίζουν να διοργανώνουν συστηματικά περιοδικές εκθέσεις, με πολλές διαφορετικές θεματικές, ώστε να μπορούν όλοι οι κάτοικοι των περιοχών να συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες βάσει των ενδιαφερόντων τους.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων, και οι τέσσερις Πινακοθήκες επιδιώκουν να συνεργάζονται με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς, όπως θεατρικές ομάδες και μουσεία, για τη διοργάνωση κοινών εκδηλώσεων και προγραμμάτων. Αυτή η συνεργασία επιτρέπει την ανταλλαγή ιδεών, τη διεύρυνση του κοινού και την ενίσχυση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας μόνο η Πινακοθήκη Μετσόβου έχει ενεργό λογαριασμό με τις δράσεις της στο Instagram, μια πλατφόρμα η οποία χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο⁹ και ειδικά από νεότερες γενιές, για ενημέρωση όσον αφορά τα πολιτιστικά δρώμενα. Συνεπώς, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μη επαρκή προβολή τους και των δραστηριοτήτων τους σε ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη γνώσης για αυτές τις καθιστά μη ελκυστικές προς νεότερα άτομα. Επομένως, ακόμη και αν υπάρχουν αρκετές συνεργασίες με φορείς, δεν προβάλλονται αρκετά ώστε να επιτύχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσέλκυση κοινού.

7.7 Προσβασιμότητα

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν η μοναδική πινακοθήκη που πληροί όλες τις προϋποθέσεις για την πρόσβαση ΑμεΑ, είναι η Πινακοθήκη Μετσόβου, η οποία με δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος έχει ολοκληρώσει όλες τις απαραίτητες ενέργειες.

Στην Πινακοθήκη Άρτας υπάρχει ανελκυστήρας, ωστόσο δεν έχει ράμπα για αμαξίδια στην είσοδο αλλά ούτε και τουαλέτες ΑμεΑ.

Στις Πινακοθήκες Ιωαννίνων και Ζίτσας, δεν υπάρχει ούτε ράμπα για αμαξίδια, ούτε ανελκυστήρας αλλά ούτε και τουαλέτες ΑμεΑ.

Η έλλειψη κατάλληλων υποδομών φυσικά αποκλείει ένα μεγάλο αριθμό ατόμων από τη συμμετοχή τους στα πολιτιστικά δρώμενα της Περιφέρειας Ηπείρου.

7.8 Χρηματοδότηση

Από την έρευνα προκύπτει ότι η χρηματοδότηση δεν είναι επαρκής για καμία από τις Πινακοθήκες. Υπάρχει μια σχετική διαφοροποίηση όσον αφορά την Πινακοθήκη Μετσόβου, καθώς πρόκειται για τμήμα του Ιδρύματος Αβέρωφ - Τοσίτσα, επομένως υπάρχουν κάποια σταθερά ακίνητα στην κατοχή του Ιδρύματος τα οποία βοηθούν στα βασικά έξοδα του μουσείου. Ωστόσο και πάλι, δεν επαρκούν για όλα όσα σχεδιάζει το μουσείο ή θα ήθελε να σχεδιάσει.

Επιπλέον, η χρηματοδότηση των Δήμων για τις περιφερειακές Πινακοθήκες δεν επαρκεί για τη βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών τους, αλλά ούτε και για απαραίτητες αλλαγές που θα έπρεπε να γίνουν στους χώρους ώστε να είναι πιο εκσυγχρονισμένοι. Και φυσικά δεν καλύπτονται οι ανάγκες σε προσωπικό, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

7.9 Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, δείχνουν ότι οι περιφερειακές πινακοθήκες επιδεικνύουν δραστηριότητες που προάγουν την επικοινωνία και τη συνεργασία με άλλους φορείς, ενισχύοντας έτσι τον πολιτισμό, ενώ παράλληλα ενδυναμώνεται το αίσθημα της κοινότητας μεταξύ των κατοίκων της περιοχής. Παρόλα αυτά, δεδομένης της ανεπαρκούς χρηματοδότησης, αδυνατούν να διεκπεραιώσουν περισσότερα προγράμματα και εκδηλώσεις, ώστε να γίνουν πιο ελκυστικές και συμπεριληπτικές για το κοινό τους και περιορίζονται στα απαραίτητα χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν τις δράσεις τους προς όφελος των τοπικών κοινωνιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με βάση τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων από τις συνεντεύξεις με τους υπεύθυνους των πινακοθηκών και τη βιβλιογραφική έρευνα, προέκυψαν ουσιαστικά συμπεράσματα σχετικά με την προσφορά και τη λειτουργία των Περιφερειακών Πινακοθηκών Ηπείρου στην πολιτιστική περιφερειακή ανάπτυξη.

Καταρχάς, παρατηρήθηκε ότι οι Περιφερειακές Πινακοθήκες αποτελούν σημαντικά πολιτιστικά κέντρα που συνεισφέρουν ποικιλοτρόπως στις τοπικές κοινωνίες. Οι συλλογές των Πινακοθηκών περιλαμβάνουν ποικίλα έργα τέχνης Ελλήνων ζωγράφων, τα οποία μάλιστα κατατάσσονται σε διαφορετικά κινήματα της ιστορίας της τέχνης. Κατά συνέπεια, οι Πινακοθήκες δεν αποτελούν μόνο χώρους εκπαίδευσης, αλλά και χώρους που μπορούν να ξεκινήσουν γόνιμες συζητήσεις μεταξύ των κατοίκων, μέσα από τα διάφορα καλλιτεχνικά εργαστήρια και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται.

Επιπλέον, αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης για την Περιφέρεια Ηπείρου, σύμφωνα με τα δεδομένα που συγκεντρώνονται από τους υπεύθυνους των Πινακοθηκών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Περιφερειακές Πινακοθήκες καλούνται να αντιμετωπίσουν προκλήσεις και περιορισμούς. Οι περιορισμένοι πόροι, η ελλιπής χρηματοδότηση, ο περιορισμένος χώρος αλλά και ζητήματα γύρω από τη συντήρηση των έργων είναι ορισμένα από τα ζητήματα που παρακωλύουν την περαιτέρω ανάπτυξη των Πινακοθηκών. Ως εκ τούτου βασικός παράγοντας είναι η συμβολή των ΟΤΑ ως προς τη βέλτιστη λειτουργία τους, αλλά και η οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού μέσω κρατικών επιχορηγήσεων. Αυτό θα βοηθήσει σημαντικά ως προς τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Πινακοθήκες στην προσέλκυση επισκεπτών, αλλά και στη δημιουργία ενδιαφέροντος για τον πολιτισμό και τις τέχνες στην τοπική κοινωνία.

Παράλληλα, θα μπορούσαν να γίνουν ορισμένες δράσεις για την ανάδειξη της σημασίας της στέγασης των περιφερειακών πινακοθηκών σε ιστορικά κτίρια της εκάστοτε περιοχής. Με τον τρόπο αυτό ένα κτίριο με σημασία για την περιοχή μπορεί να αναδειχτεί ως εμβληματικό σύμβολο της τοπικής κοινότητας, αφού πρόκειται για μια δράση που συνδυάζει την προβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς με την τέχνη και τον πολιτισμό.

Επιπλέον, η στέγαση μιας περιφερειακής πινακοθήκης σε κληροδότημα ενός σημαντικού ευεργέτη για την πόλη, όπως στην περίπτωση της Δημοτικής Πινακοθήκης Ιωαννίνων, αποτελεί μια σημαντική πράξη για την αναγνώριση του έργου και τη συμβολή του στην τοπική κοινωνία, καθώς η κληρονομιά του ευεργέτη όχι μόνο τιμάται, αλλά παραμένει «ζωντανή» και

προβάλλεται. Την ίδια στιγμή η ίδια η πινακοθήκη συμβάλλει στην δημιουργία νέων πολιτιστικών προϊόντων, αλλά αποτελεί και ένα μόνιμο μνημείο προς τιμή του ευεργέτη.

Με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, θα ήθελα να προτείνω συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση αλλά και την προώθηση των Περιφερειακών Πινακοθηκών Ηπείρου. Αυτά περιλαμβάνουν:

- Αύξηση της χρηματοδότησης και των πόρων που προορίζονται για αυτές ώστε να μπορούν να επενδύσουν σε περισσότερες δράσεις.
- Συνεργασία με τοπικές εταιρίες και φορείς με σκοπό την οργάνωση κοινοτικών εκδηλώσεων και εκθέσεων. Αυτό θα έδινε την ευκαιρία στην τοπική κοινότητα να συμμετέχει ενεργά και να αισθάνεται την εκάστοτε πινακοθήκη ως αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας της.
- Ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ των Περιφερειακών Πινακοθηκών Ηπείρου με άλλους τοπικούς πολιτιστικούς οργανισμούς όπως θεατρικές ομάδες ή μουσεία, ώστε να προάγεται η ανταλλαγή ιδεών, η ενίσχυση των πολιτιστικών δρώμενων στην περιοχή αλλά και η διεύρυνση του κοινού τους.

Τα περιφερειακά μουσεία και οι πινακοθήκες είναι ένα θέμα το οποίο επιδέχεται περαιτέρω διερεύνηση, καθώς οι μελέτες μέχρι στιγμής τείνουν να επικεντρώνονται περισσότερο σε μουσεία των αστικών κέντρων.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασόπουλος, Α. (1990), *Για μια πολιτική της κουλτούρας*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης
- Αυγουστή, Α. (2018), *Δημοτικές Πινακοθήκες. Το παράδειγμα της Πινακοθήκης του Δήμου Κέρκυρας και η συμβολή της στην περιφερειακή πολιτιστική ανάπτυξη*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πάτρα: ΕΑΠ

- Γασπαρινάτος Κ., Ιωαννίδης Ι., Καλογήρου Α. (2009), *Πολιτιστική Πολιτική και Τοπική - Περιφερειακή Ανάπτυξη*, Αθήνα: Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Γκαζή, Α. (1999), «Από τις Μούσες στο Μουσείο: Η ιστορία ενός θεσμού διαμέσου των αιώνων», *Αρχαιολογία & Τέχνες*, τεύχος 70, 39-46.
- Δερμιτζάκη Κ., Δοξανάκη Τ., Λιναρδάκης Μ. (2009), «Πολιτισμικός Τουρισμός και Τοπικά Μουσεία, Παράγοντες που επηρεάζουν τη μεταξύ τους σχέση», *Μουσείο*, τεύχος 6, 38-49.
- Κακούρου-Χρόνη, Γ. (2010), «Τοπικά Μουσεία: Η πολιτισμική τους δυναμική στην τοπική κοινωνία και πέρα από αυτή. Μελέτη περίπτωσης: Κουμαντάρειος Πινακοθήκη Σπάρτης - Παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης». Στο Μ. Βέμη & Ε. Νάκου (επιμ.), *Μουσεία και Εκπαίδευση* (231-240). Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος
- Κόνσολα, Ν. (1990), *Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης
- Κόνσολα, Ν. (2006), *Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη*, Αθήνα: Παπαζήσης
- Μάργαρη, Ε. (2017), *Γυναίκες ακίνητες-ανίκητες, 17 γλυπτά της Πινακοθήκης στο Μουσείο*. Κατάλογος έκθεσης, Ιωάννινα: Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.
- Μπιτσάνη, Ε. (2002), *Πολιτισμός και τοπική κοινωνία: η τοπική πολιτιστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης 1980-2000*. (Διδακτορική Διατριβή). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτιστικών Επιστημών
- Μπιτσάνη, Ε. (2004), *Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Σχεδιασμός Πολιτιστικής Πολιτικής και πολιτιστικού Προϊόντος*, Αθήνα: Διόνικος
- Μπιτσάνη, Ε. (2006), *Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη*, Αθήνα: Διόνικος
- Μπούνια, Α. (2005), «Τα μουσεία ως πολιτιστικές βιομηχανίες: Θέματα και προβληματισμοί – Μια προκαταρκτική συζήτηση» Στο: Βερνίκος Ν., Δασκαλοπούλου Σ., Μπαντιμαρούδης Φ., Μπουμπάρης Ν., Παπαγεωργίου Δ. (επιμ.) *Πολιτιστικές βιομηχανίες, Υπηρεσίες, Αγαθά*, Αθήνα: Κριτική
- Νάκου, Ε. (2001), *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*, Αθήνα: Νήσος.
- Ντάσιος, Φ. (1995), «Ο Αρχαιολογικός χώρος». Στο *Δελφοί, Μύθος και Ιστορία, Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες*, 11-14.
- Ντάφλου, Χ. (2012), «Δημοτικές Πινακοθήκες: Αρχιτεκτονικά & Μουσειολογικά ζητήματα», *Επιστημονική Ημερίδα για τις Δημοτικές Πινακοθήκες: πρώτη προσέγγιση*, Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη σελίδες
- Οικονόμου, Μ. (2003), *Μουσείο: Αποθήκη ή Ζωντανός Οργανισμός. Μουσειολογικοί Προβληματισμοί και Ζητήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Παπαγελοπούλου, Λ. (2012), *Επικοινωνιακή πολιτική στην περιφέρεια. Το παράδειγμα της Δημοτικής Πινακοθήκης Πατρών. Συγκριτική μελέτη με την Κουμαντάρειο Πινακοθήκη Σπάρτης-Παράρτημα Εθνικής Πινακοθήκης, Μεταπτυχιακή εργασία, Πάτρα: ΕΑΠ*

- Πικοπούλου-Τσολάκη, Δ. (2002), Τα μουσεία και το κοινό τους - Κατηγορίες κοινού, Γλύτση, Ε., Ζαφειράκου, Α., Κακούρου-Χρόνη, Γ. & Πικοπούλου-Τσολάκη, Δ., *Οι διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων: Πολιτισμός και Εκπαίδευση*, τόμος Γ (σελ. 15-56). Πάτρα: ΕΑΠ
- Pearce, S. M. (2002), *Μουσεία, αντικείμενα και συλλογές*. (Επιμ.) Λ. Γυιόκα, Θεσσαλονίκη. Βάνιας
- Φραγγεδάκη, Μ. (2010), Πολιτιστική Διαχείριση στο Χώρο των Μουσείων και η Συμβολή των Δήμων: Η Περίπτωση της «Τεχνόπολις» του Δήμου Αθηναίων, Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Αθήνα: ΕΚΔΔΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abt, J. (2006), 'The Origins of the Public Museum'. In S. Macdonald (ed.), *A Companion to Museum Studies*. Oxford: Blackwell Publishing, 115-134
- Bazin, G. (1967), *The Museum Age*. New York: Universe Books Inc

- Bennett, T. (1995), *The Birth of the Museum. History, theory, politics*. London and New York: Routledge
- Crooke, E. (2007), *Museums and Community. Ideas, Issues and Challenges*. London and New York: Routledge
- Findlen, P. (1989), 'The Museum: Its classical etymology and renaissance genealogy', *Journal of the History of Collections*, Volume 1(1), 59-78
- Girard, A. & Gentil, G. (1983), *Cultural development: Experiences and Policies*, Paris: UNESCO
- Hooper-Greenhill, E. (1992), *Museums and the Shaping of Knowledge*, London and New York: Routledge
- Kotler, N. G., Kotler, P. & Kotler, W. I. (2008), *Museum marketing and strategy: designing missions, building audiences, generating revenue and resources*, 2nd Edition. San Francisco: John Wiley & Sons
- Macdonald, S. (2006), 'Collecting Practices'. In S. Macdonald (ed.), *A Companion to Museum Studies*, Oxford: Blackwell Publishing, 81-97
- Schuetz, J. (2014), 'Do art galleries stimulate redevelopment?', *Journal of Urban Economics*, Amsterdam: Elsevier Inc.
- Scott, A. J. (2004), *Cultural-Products Industries & Urban Economic Development Prospects for Growth and Market Contestation in Global Context*, L.A.: University of California Press.
- Travers, T. (2006), *Museums and Galleries in Britain: Economic, social and creative impacts*, London: London School of Economics
- Yudice, G. (2003), *The Expediency of Culture: Uses of Culture in the Global Era*, Durham: Duke University Press

